

Σχολή Επαγγελμάτων Υγείας

Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

«Οι στάσεις και οι αντιλήψεις των νέων και εφήβων (ηλικίας 16-22) προς τους ηλικιωμένους».

Φοιτητές:

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ ΕΛΙΣΑΒΕΤ

ΜΠΑΚΑΛΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΕΤΡΟΣ

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

ΔΙΑΛΥΝΑΚΗ ΕΛΕΝΗ

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	3
Λέξεις κλειδιά: Τρίτη ηλικία, χάσμα γενεών, στερεότυπα, ηλικιωμένοι	3
Abstract	4
Εισαγωγή	5
Κεφάλαιο 1° Τρίτη Ηλικία	7
1.1. Ορισμός τρίτης ηλικίας	7
1.2. Χαρακτηριστικά ηλικιωμένων	8
Κεφάλαιο 2°	11
2.1. Ορισμοί.....	11
2.2. Χαρακτηριστικά των εφήβων και νέων.....	12
2.3. Οι σχέσεις των νέων με τους ηλικιωμένους	12
2.4. Χάσμα των γενεών	14
Κεφάλαιο 3° Στερεότυπα και προκαταλήψεις.....	16
3.1. Ορισμοί στερεοτύπων και προκαταλήψεων	16
3.2. Θεωρητικές προσεγγίσεις στερεοτύπων και προκαταλήψεων	16
3.3. Παράγοντες που συμβάλουν στα στερεότυπα για τους ηλικιωμένους.....	18
3.4. Συνέπειες των στερεοτύπων για τους ηλικιωμένους	19
Κεφάλαιο 4° Έρευνα	21
4.1. Ερωτηματολόγιο.....	21
4.2. Διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων – συσχετισμοί – υποθέσεις.....	21
4.3. Μεθοδολογία εμπειρικής έρευνας	22
4.4. Απαντήσεις και ανάλυση ερωτηματολογίων.....	22
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	47
Χρονολογικό Διάγραμμα.....	49
Βιβλιογραφία.....	50
Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία	50
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία	50

Περίληψη

Η παρούσα εργασία έχει ως στόχο να αναδείξει τις στάσεις και τις αντιλήψεις των νέων και των εφήβων, όσον αφορά την Τρίτη ηλικία. Η πτυχιακή, ερευνητική εργασία χωρίζεται σε τέσσερα κεφάλαια. Ο σκοπός τους πρώτου κεφαλαίου είναι να προσδιορίσει τι εννοείται με τον όρο «Τρίτη ηλικία», καθώς επίσης και να αναδείξει τα χαρακτηριστικά των ηλικιωμένων. Το δεύτερο κεφάλαιο περιγράφει τα χαρακτηριστικά των νέων και των εφήβων (ηλικίας 16-22) και ποιες είναι οι σχέσεις τους με τους ηλικιωμένους σύμφωνα με την βιβλιογραφία. Σε αυτό το κεφάλαιο επίσης αναφέρεται και το χάσμα που υπάρχει ανάμεσα στις νεαρότερες ηλικίες με την Τρίτη ηλικία. Το επόμενο κεφάλαιο πραγματεύεται τα στερεότυπα και τις αντιλήψεις που υπάρχουν γύρω από τους γηραιότερους ανθρώπους και πως αυτά επηρεάζουν την ζωή τους, καθώς και τις συνέπειες που έχουν αντίκτυπο τόσο στην ψυχολογία τους, όσο και στις σχέσεις τους με τους κοντινούς τους ανθρώπους. Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο είναι η έρευνα που πραγματοποιήθηκε, καθώς η ανάλυση των αποτελεσμάτων της.

Λέξεις κλειδιά: Τρίτη ηλικία, χάσμα γενεών, στερεότυπα, ηλικιωμένοι

Abstract

The present work aims to highlight the attitudes and perceptions of young people and adolescents regarding the elderly. The dissertation, research work is divided into four chapters. The purpose of the first chapter is to define what is meant by the term "Third Age", as well as to highlight the characteristics of the elderly people. The second chapter describes the characteristics of young people and adolescents (aged 16-22) and what are their relationships with the elderly according to the literature. This chapter also mentions the gap between younger and older ages. The next chapter deals with the stereotypes and perceptions that exist around older people and how they affect their lives, as well as the consequences that have an impact on both their psychology and their relationships with people close to them. In the fourth and last chapter is the research that was carried out, as well as the analysis of its results.

Keywords: Old age, generation gap, stereotypes, elderly

Εισαγωγή

Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται μια αύξηση του ποσοστού του ηλικιωμένου πληθυσμού, η οποία βασίζεται σε δύο λόγους: στην μείωση των γεννήσεων και στην αύξηση του προσδόκιμου ζωής (WHO, 2018). Συχνά παρατηρείται από τις νεότερες γενιές μια τάση προκατάληψης και αρνητικών στερεοτύπων απέναντι στα ηλικιωμένα άτομα, σε όλες τις κοινωνίες, η οποία εκφράζεται με διάφορους τρόπους.

Ο όρος ageism αναφέρεται στο στερεότυπο και στη διάκριση σε βάρος ατόμων ή ομάδων με βάση την ηλικία τους. Γενικά αναφέρεται σε κάθε αρνητική συμπεριφορά απέναντι στους ηλικιωμένους. Σε πολλές περιπτώσεις η διάκριση, μπορεί να έχει μορφή θετικής συμπεριφοράς, αλλά και σε αυτή την περίπτωση, έχει αρνητικές συνέπειες για τους ηλικιωμένους, καθώς τους οδηγεί σε φαινόμενα αυτοεκπληρούμενης προφητείας. (Levy, 2002).

Τα στερεότυπα είναι γνωστικές και διανοητικές αναπαραστάσεις, είτε θετικές είτε αρνητικές, των μελών που ανήκουν σε μία συγκεκριμένη ομάδα (Harwood, 2007). Μερικά στερεότυπα μπορεί να έχουν μία αίσθηση αλήθειας, αλλά μπορεί να γίνουν καταστροφικά όταν αυτά εφαρμόζονται σε μία ολόκληρη ομάδα ή ένα μεμονωμένο μέλος της. Καθώς τα στερεότυπα αναπτύσσονται με την πάροδο του χρόνου, αποθηκεύονται νοητικά και ανακαλούνται όταν χρειάζονται ως βοήθεια για την ερμηνεία κοινωνικών ενδείξεων ή καταστάσεων, πράγμα το οποίο επηρεάζει τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και μπορεί να οδηγήσει σε προκαταλήψεις (π.χ. ηλικιακός ρατσισμός), (Cuddy & Fiske, 2002). Τα στερεότυπα μπορούν να επηρεάσουν τις συναισθηματικές, γνωστικές και συμπεριφοριστικές στάσεις ενός ατόμου ή μιας ομάδας απέναντι σε ένα διαφορετικό άτομο ή μία διαφορετική ομάδα (Harwood, 2007). Ένα παράδειγμα είναι η άποψη ενός νέου για έναν ηλικιωμένο που μπορεί να πιστεύει ότι είναι «τρελό και βρώμικο» το άτομο της τρίτης ηλικίας. Αυτό βέβαια, είναι μία αρνητική στάση και συχνά είναι ο λόγος που οδηγεί άτομα διαφορετικών ηλικιακών ομάδων να έρχονται σε επαφή. Επιπλέον στις δυτικές κοινωνίες τροφοδοτείται ο φόβος για την γήρανση και την Τρίτη ηλικία, καθώς κοινωνικές και πολιτιστικές πολιτικές όπου μεταδίδονται μέσω μάρκετινγκ και διαφημίσεων προωθούν την νεανικότητα και προβάλλουν τα γηρατειά ως μία περίοδο απώλειας και αποσύνθεσης. Τα μηνύματα των πολιτικών αυτών μεταδίδονται βέβαια σε όλες τις ηλικιακές ομάδες και μία από αυτές

είναι των παιδιών, αφού πολλές φορές στα παραμύθια ή στα κινούμενα σχέδια τα ηλικιωμένα άτομα χαρακτηρίζονται ως «οι κακοποιοί» (Nelson, 2011). Τέλος, υπάρχουν και κάποιες θετικές πεποιθήσεις για τους ηλικιωμένους από ορισμένα άτομα π.χ. ότι είναι σοφοί, ζεστοί, χαρούμενοι, συμπαθητικοί άνθρωποι που χρειάζονται βοήθεια. Εκ πρώτης όψεως οι πεποιθήσεις αυτές φαίνονται σωστές αλλά στην πραγματικότητα περιορίζουν την έννοια της μεγαλύτερης ηλικίας και αποκρύπτουν θετικές πτυχές και δυνατότητες αυτού του σταδίου ζωής (Cherry & Palmore, 2008).

Έτσι φαίνεται τα στερεότυπα για την γήρανση να παραμένουν τα ίδια στο πέρασμα των χρόνων, δηλαδή η Τρίτη ηλικία να χαρακτηρίζεται από την απώλεια σωματικής δύναμης, την κακή υγεία, την αλλαγή της εμφάνισης, την απώλεια μνήμης, την αύξηση της σοφίας και της γενναιοδωρίας σε πολλές καταστάσεις και πράγματα της ζωής. (Harwood, 2007).

Κεφάλαιο 1^ο Τρίτη Ηλικία

1.1. Ορισμός τρίτης ηλικίας

Αν και η γήρανση του ανθρώπου έχει πολλές διαστάσεις, στην καρδιά της είναι μια βιολογική διαδικασία που μοιραζόμαστε με ένα πολύ ευρύ φάσμα ειδών ζώων. Αν θέλουμε να καταλάβουμε την γήρανση, πρέπει επομένως να κατανοήσουμε τουλάχιστον τις γενικές αρχές της βιολογίας της, δεδομένου ότι αυτά παρέχουν τη θεμελιώδη μήτρα πάνω στην οποία βασίζονται κοινωνικοί και άλλοι παράγοντες (Westendorp & Kirkwood, 2007). Αυτή η πρόκληση έρχεται από δύο κατευθύνσεις. Πρώτον, οι συνεχείς αυξήσεις στο προσδόκιμο ζωής (Oerppen & Vaupel, 2002) δείχνουν ότι, σε αντίθεση με όλες τις προβλέψεις, το προσδόκιμο ζωής δεν έχει σταματήσει σε κάποιο ανώτατο όριο που επιβάλλεται από γενετικό προγραμματισμό (Kirkwood, 2005).

Η γήρανση είναι μια φυσική διαδικασία. Ο καθένας πρέπει να περάσει αυτή τη φάση της ζωής στον δικό του χρόνο και ρυθμό. Με την ευρύτερη έννοια, η γήρανση αντικατοπτρίζει όλες τις αλλαγές που λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια της ζωής. Αυτές οι αλλαγές ξεκινούν από τη γέννηση, έπειτα την εφηβεία και μετά την συνεχή ανάπτυξη και ωρίμανση. Η μέση ηλικία είναι η στιγμή που οι άνθρωποι παρατηρούν τις σχετιζόμενες με την ηλικία αλλαγές, όπως το γκριζάρισμα των μαλλιών, το ζαρωμένο δέρμα και μια αρκετά φυσική εξασθένιση. Παρατηρείται αργή και σταθερή σωματική δυσλειτουργία και λειτουργική αδυναμία, με αποτέλεσμα την αυξημένη εξάρτηση κατά την περίοδο των γηρατειών (Amargya et al., 2018). Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, η γήρανση είναι μια πορεία βιολογικής πραγματικότητας που ξεκινά από τη σύλληψη και τελειώνει με το θάνατο. Έχει τη δική του δυναμική, πολύ πέρα από τον ανθρώπινο έλεγχο. Ωστόσο, αυτή η διαδικασία γήρανσης υπόκειται επίσης στις κατασκευές με τις οποίες κάθε κοινωνία έχει νόημα για τη γήρανση. Στις περισσότερες από τις ανεπτυγμένες χώρες, η ηλικία των 60 θεωρείται ισοδύναμη με την ηλικία συνταξιοδότησης και λέγεται ότι είναι η αρχή του γήρατος. Σε αυτό το κεφάλαιο, γίνονται κατανοητές οι λεπτομέρειες των διαδικασιών γήρανσης και των σχετικών φυσιολογικών αλλαγών (WHO, 2018). Ο όρος «ηλικιωμένοι» εφαρμόζεται σε εκείνα τα άτομα ηλικίας 60 ετών και άνω, που αντιπροσωπεύουν το ταχύτερα αναπτυσσόμενο τμήμα πληθυσμών σε όλο τον κόσμο.

Το ποσοστό των ηλικιωμένων στις αναπτυσσόμενες χώρες τείνει να είναι μικρό, αν και ο αριθμός τους είναι συχνά μεγάλος. Το 1990, υπήρχαν περισσότερα από 280 εκατομμύρια άτομα που ανήκαν στην ηλικία των 60 ετών και άνω σε αναπτυσσόμενες περιοχές του κόσμου και το 58% των ηλικιωμένων του κόσμου ζούσαν σε λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές (WHO, 2018).

1.2. Χαρακτηριστικά ηλικιωμένων

Η γήρανση σχετίζεται με πολλές νευρολογικές διαταραχές, καθώς μειώνεται η ικανότητα του εγκεφάλου να μεταδίδει σήματα και να επικοινωνεί. Η απώλεια της λειτουργίας του εγκεφάλου είναι ο μεγαλύτερος φόβος μεταξύ των ηλικιωμένων που περιλαμβάνει την απώλεια του προσωπικού από την άνοια (συνήθως νόσος του Alzheimer). Πολλές άλλες νευροεκφυλιστικές καταστάσεις όπως η νόσος του Πάρκινσον ή η ξαφνική καταστροφή ενός εγκεφαλικού επεισοδίου είναι επίσης πιο συχνές με την ηλικία (McKhann et al., 2011). Η μείωση της γνώσης προκύπτει από εγγύς παράγοντες (πολλαπλές σειριακές γνωστικές διαδικασίες) όπως ταχύτητα επεξεργασίας, μέγεθος μνήμης εργασίας, αναστολή εξωγενών περιβαλλοντικών ερεθισμάτων και αισθητικές απώλειες. Αυτό αποτελεί απειλή για την ποιότητα ζωής των ατόμων που επηρεάζονται και των φροντιστών τους (Harada et al., 2013). Η μειωμένη γνώση των ηλικιωμένων σχετίζεται με αυξημένο κίνδυνο τραυματισμού για τον εαυτό ή τους άλλους, τη μείωση των λειτουργικών δραστηριοτήτων της καθημερινής ζωής και τον αυξημένο κίνδυνο θνησιμότητας (Leiknes et al., 2015). Η ήπια γνωστική εξασθένηση αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο ως μια μεταβατική κατάσταση μεταξύ της φυσιολογικής γήρανσης και της άνοιας (Tabert et al., 2002). Σύμφωνα με διάφορες μελέτες, η επίδραση της φυσιολογικής γήρανσης στη μνήμη μπορεί να προκύψει από το διακριτικά μεταβαλλόμενο περιβάλλον στον εγκέφαλο. Ο όγκος του εγκεφάλου κορυφώνεται στις αρχές της δεκαετίας των 20 και μειώνεται σταδιακά για το υπόλοιπο της ζωής. Στη δεκαετία των 40, ο φλοιός αρχίζει να συρρικνώνεται και οι άνθρωποι αρχίζουν να παρατηρούν τις λεπτές αλλαγές στην ικανότητά τους να θυμούνται ή να κάνουν περισσότερα από ένα καθήκοντα κάθε φορά. Άλλες βασικές περιοχές όπως οι νευρώνες συρρικνώνονται ή υφίστανται ατροφία και παρατηρείται επίσης μεγάλη μείωση της έκτασης των συνδέσεων μεταξύ των νευρώνων (δενδριτική απώλεια). Κατά τη διάρκεια της κανονικής γήρανσης, η ροή του αίματος στον εγκέφαλο μειώνεται και γίνεται λιγότερο αποτελεσματική στη

στρατολόγηση διαφορετικών περιοχών σε εγχειρήσεις. Ολόκληρη η ομάδα αλλαγών που λαμβάνουν χώρα στον εγκέφαλο με τη γήρανση μειώνει την αποτελεσματικότητα της επικοινωνίας μεταξύ κυττάρων, η οποία μειώνει την ικανότητα ανάκτησης και μάθησης (Besdine et al., 2008). Επηρεάζεται επίσης η ευφυΐα, ειδικά η ρευστή νοημοσύνη (η επίλυση προβλημάτων με ένα νέο υλικό που απαιτεί πολύπλοκες σχέσεις) μειώνεται γρήγορα μετά την εφηβεία. Οι αντιληπτικές κινητικές δεξιότητες (χρονομετρημένες εργασίες) μειώνονται με την ηλικία (Greve et al., 2003).

Αλλαγές επίσης συμβαίνουν και στην κεντρική επεξεργασία και στα συστατικά του ματιού. Αυτές οι πολλές αλλαγές επηρεάζουν την ανάγνωση, την εξισορρόπηση και την οδήγηση (Salvi et al., 2006). Η γήρανση προκαλεί αγωγίμες και αισθητηριακές απώλειες ακοής (πρεσβυκησία). Η απώλεια είναι κατά κύριο λόγο σε υψηλούς ήχους, καθιστώντας δύσκολη τη διάκριση των συμφώνων στην ομιλία (Khullar & Babbar, 2011). Η απώλεια αίσθησης της γεύσης είναι ένα κοινό πρόβλημα στην τρίτη ηλικία (Imoscopi et al., 2012). Η οξύτητα του αστέρα δεν μειώνεται αλλά η ανίχνευση αλατιού μειώνεται. Η αντίληψη του γλυκού είναι αμετάβλητη και η πικρή είναι υπερβολική. Οι σιελογόνοι αδένες επηρεάζονται και ο όγκος και η ποιότητα του σάλιου μειώνονται. Όλες οι αλλαγές συνδυάζονται για να κάνουν το φαγητό λιγότερο ενδιαφέρον (Boyce & Shone, 2006). Η υποσμμία (μειωμένη ικανότητα να μυρίζει και να ανιχνεύει οσμές) παρατηρείται επίσης με φυσιολογική γήρανση. Η αίσθηση της μυρωδιάς μειώνεται με την αύξηση της ηλικίας και αυτό επηρεάζει την ικανότητα διάκρισης μεταξύ των οσμών. Η μειωμένη αίσθηση της οσμής μπορεί να οδηγήσει σε σημαντική εξασθένηση της ποιότητας ζωής, συμπεριλαμβανομένης της διαταραχής της γεύσης και της απώλειας της ευχαρίστησης από το φαγητό με επακόλουθες αλλαγές στο βάρος και την πέψη (Gaines, 2010, May).

Η κανονική διαδικασία γήρανσης σχετίζεται με πτώση ορισμένων γνωστικών ικανοτήτων, όπως η ταχύτητα επεξεργασίας και ορισμένες ικανότητες μνήμης, γλώσσας, οπτικοχωρικής και εκτελεστικής λειτουργίας. Παρόλο που αυτές οι μειώσεις δεν είναι ακόμη καλά κατανοητές, οι πολλά υποσχόμενες εξελίξεις στην έρευνα της νευρολογίας έχουν εντοπίσει μειώσεις στον όγκο της γκρίζας και λευκής ύλης, αλλαγές στη λευκή ύλη και μειώσεις στα επίπεδα νευροδιαβιβαστών που όλα μπορεί να συμβάλλουν στις παρατηρούμενες γνωστικές αλλαγές με τη γήρανση. Αυτές οι αλλαγές είναι μικρές και δεν θα πρέπει να έχουν ως αποτέλεσμα τη βλάβη στη

λειτουργία, ωστόσο, η οδήγηση και ορισμένες άλλες δραστηριότητες μπορεί να διακυβευτούν και είναι σημαντικό να εντοπίζονται έγκαιρα ζητήματα ασφάλειας.

Κεφάλαιο 2^ο

2.1. Ορισμοί

Ορισμός εφηβείας

Σύμφωνα με αρκετούς επιστήμονες, η εφηβεία δεν αποτελεί ένα ξεχωριστό αναπτυξιακό στάδιο. Πιστεύουν, πως η ανάπτυξη του παιδιού σε έφηβο είναι το ίδιο σταδιακή και ανεπαίσθητη, όσο και η ανάπτυξη του εφήβου σε ενήλικα. Σημαντικότερος στόχος της εφηβείας, είναι η ανάγκη διαμόρφωσης της προσωπικής ταυτότητας από το άτομο, ή αλλιώς η επίτευξη να γίνει ένας ξεχωριστός και ώριμος άνθρωπος. Ο έφηβος αποκτά σταδιακά την αυτεπίγνωση - τη συνειδητή εικόνα του εαυτού του. Οι σωματικές και οι νοητικές αλλαγές που του συμβαίνουν, ωριμάζουν το παιδί και το κάνουν έφηβο. Η εφηβεία θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μια περίοδος αυξημένης αυτεπίγνωσης και έντονης αναζήτησης μιας συνεκτικής, συμπαγούς προσωπικής ταυτότητας. (Herbert, 1999).

Κατά την εφηβική ηλικία υπάρχουν ορισμένα χαρακτηριστικά: (Herbert, 1999).

- Ακινητοποίηση
- Ελαχιστοποίηση
- Κατάθλιψη
- Αποδέσμευση
- Πειραματισμός
- Αναζήτηση νοήματος
- Εσωτερίκευση

Η περίοδος μετάβασης από την εξαρτημένη παιδική ηλικία στην «ανεξάρτητη» ενήλικη ζωή είναι όλο και πιο περίπλοκη, δύσκολη και διαποτισμένη με κίνδυνο (Jones, 2005). Ο Guillemard (2005) προτείνει ότι το κράτος πρόνοιας, με βάση τα όρια ηλικίας,

τυποποίησε αποτελεσματικά την πορεία της ζωής σε τρεις φάσεις, της εκπαίδευσης (παιδική ηλικία), εργασία (ενηλικίωση) και ξεκούραση (γήρας), τονίζοντας έτσι τις διαφορές μεταξύ αυτών, παρά τις σχέσεις μεταξύ τους.

2.2. Χαρακτηριστικά των εφήβων και νέων

Η περίοδος της εφηβείας είναι μία μεταβατική περίοδος στην ανάπτυξη του ανθρώπου, ο οποίος περνάει έντονες σωματικές, γνωστικές, συναισθηματικές και κοινωνικές αλλαγές και μεταβαίνει από την παιδική ηλικία στην ώριμη ενήλικη ζωή. Ο έφηβος είναι έτοιμος να κάνει δύο μεγάλα βήματα, τα οποία θα τον οδηγήσουν στην ενηλικίωση. Το πρώτο είναι να ολοκληρώσει τις σχέσεις του με το άλλο φύλο και το δεύτερο είναι να κερδίσει την αυτονομία του από τους γονείς του. Αυτές οι διαδικασίες απαιτούν μεγάλη ψυχική ενέργεια και ηρεμία, αλλά και προβλήματα που προκύπτουν στη φάση αυτή οδηγούν στην κρίση της εφηβείας. Ο τρόπος με τον οποίο θα ξεπεραστεί η κρίση της εφηβείας εξαρτάται από την προσωπικότητα του εφήβου, καθώς και από τη στάση και τη συμπεριφορά των γονιών (Κούρος, 1993).

Η σκέψη και η συμπεριφορά των νέων ενηλίκων, αντικατοπτρίζουν το κοινωνικό τους πλαίσιο. Όλα τα γεγονότα που σχετίζονται με την κατάσταση των ενηλίκων περιλαμβάνουν την αλλαγή κοινωνικών σχέσεων. Καθώς μεγαλώνουν, μερικοί νεαροί ενήλικες αρχίζουν τον απολογισμό των συνθηκών τους και την ανάπτυξη μακροπρόθεσμων σχεδίων (όπως επιστροφή στην εκπαίδευση). Αυτή η αλλαγή στις προοπτικές μπορεί να προκύψει από αλλαγές στην ευθύνη και στα κοινωνικά δίκτυα. Υπάρχουν «βασικές στιγμές» που μπορούν να επηρεάσουν τη ζωή τους και τις αντιλήψεις τους για τη ζωή τους (Jones, 2005).

2.3. Οι σχέσεις των νέων με τους ηλικιωμένους

Ένα σύνολο παραγόντων που θεωρείται ότι επηρεάζουν τη σχέση περιλαμβάνει ηλικία, εθνικότητα, φύλο και συγγένεια. Μια ανασκόπηση των μελετών που εξετάζουν η επιρροή αυτών των παραγόντων καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η σχέση επηρεάζεται από πολύπλοκες αλληλεπιδράσεις μεταξύ αυτών και άλλων παραγόντων επειδή υπάρχουν σχετικά λίγες σταθερές διαφορές που αποδίδονται σε έναν από αυτούς τους παράγοντες. Από όλους τους παράγοντες, το φύλο και η συγγένεια εμφανίζονται ως οι συχνότεροι που σχετίζονται με μεταβολές στη σχέση (Sheehan & Petrovic, 2008).

Τα τελευταία χρόνια έχουν λάβει μεγάλη προσοχή στη σύγχρονη κοινωνία δύο προοπτικές για τη σχέση μεταξύ ηλικιωμένων και νέων. Μια προοπτική υποστηρίζει ότι οι ηλικιωμένοι (άνω των 65 ετών) και οι νέοι (κάτω των 18 ετών) είναι ανταγωνιστές για τους πόρους που μεταφέρει ο παραγωγικός πληθυσμός στον εξαρτώμενο πληθυσμό. Ο τίτλος του προκλητικού άρθρου του Samuel Preston 1984 που πυροδότησε τη συζήτηση για τη διαγενεακή ισότητα ήταν «Παιδιά και ηλικιωμένοι: Διαφορετικοί δρόμοι για τα εξαρτώμενα από την Αμερική». Εάν, όπως προτείνεται από αυτόν τον τίτλο, οι ηλικιωμένοι και οι νέοι εξαρτώνται από τη μεσαία γενιά, τότε κάποιος μπορεί να υποθέσει ότι υπάρχουν λίγα που μπορούν να κάνουν το ένα για το άλλο. Πράγματι, γίνονται αντίπαλοι που διαχωρίζονται όχι μόνο από τα στάδια της ζωής, αλλά και από τα οικονομικά συμφέροντα.

Αυτή η εικόνα των νέων και των ηλικιωμένων είναι όμοια με το γνωστό μοντέλο διαστρωμάτωσης της ηλικίας που βλέπει τη ζωή χωρισμένη σε τρία κουτιά. Τα παιδιά ασχολούνται με την εκπαίδευση (επαγγελματική κατάρτιση), ενώ οι ηλικιωμένοι βρίσκονται στο ασήμαντο (αλλά δαπανηρό) κουτί αναψυχής. Αυτό συνεπάγεται ότι και οι δύο αποκλείονται σε μεγάλο βαθμό από το εργατικό δυναμικό και επομένως θεωρούνται μη παραγωγικοί και εξαρτημένοι. Οι ηλικιωμένοι δεν εμπλέκονται στο πρωταρχικό καθήκον που αντιμετωπίζουν οι νέοι (να αποκτήσουν εκπαίδευση), και οι νέοι μπορούν να βοηθήσουν καλύτερα τις δραστηριότητες αναψυχής των ηλικιωμένων παραμένοντας εκτός δρόμου. Σ' αυτό το μοντέλο δεν υποδηλώνεται καμία σύνδεση μεταξύ των ηλικιωμένων και των νέων που οδηγεί σε ουσιαστικές ανταλλαγές μεταξύ τους.

Η άλλη προοπτική για τους δεσμούς μεταξύ των ηλικιωμένων και των νέων στην αμερικανική κοινωνία ξεκινά με την οικογένεια και όχι με την οικονομία, εστιάζοντας στις σχέσεις μεταξύ των παππούδων και των εγγονών. Σε αντίθεση με τη διαγενεακή λογοτεχνική λογοτεχνία, η λογοτεχνία παππούδων τείνει να παρατηρεί μία ισχυρή σχέση μεταξύ ηλικιωμένων και νεότερων ατόμων με βάση την αγάπη και τη φροντίδα που προκύπτουν από συγγενείς δεσμούς. Αν και η βιβλιογραφία για τον παπού και την γιαγιά μεγαλώνει, σημαντικό μέρος της έρευνας βασίζεται σε μικρά, μη αντιπροσωπευτικά δείγματα και τείνει να αποφεύγει τις πιο ενδιαφέρουσες ερωτήσεις. Έτσι, γνωρίζουμε τα περισσότερα για μία από τις λιγότερο σημαντικές πτυχές της σχέσης - τη συχνότητα της επαφής. Η γνώση ότι οι περισσότεροι παππούδες

έχουν συχνή επαφή με τουλάχιστον μερικά από τα εγγόνια τους δεν είναι άσχετη, δεν είναι όμως αντιπροσωπευτική ως προς το περιεχόμενο και τη σημασία αυτών των σχέσεων και των δύο πλευρών. Η αναζήτηση αυστηρών μελετών που εξετάζουν τη σημασία των παππούδων στη ζωή των παιδιών και το αντίστροφο, είναι απογοητευτική. Οι υπάρχουσες μελέτες δείχνουν ότι οι ηλικιωμένοι και οι νέοι μπορεί να συνδεθούν με σημαντικούς τρόπους μέσω συγγενικών δεσμών, αλλά πρέπει να γίνουν σημαντικές προσπάθειες για την αξιολόγηση του πόσο συνεισφέρουν οι ηλικιωμένοι στην ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου στα παιδιά και πόσα κοινωνικά κεφάλαια παρέχουν για τα παιδιά. Επιπλέον, η διερεύνηση ουσιαστικών δεσμών μεταξύ ηλικιωμένων και νεότερων ατόμων δεν πρέπει να ξεκινά με αποκλειστική εστίαση στις συνδέσεις παππούδων-εγγονών (Uhlenberg, 2000). Κατά την διάρκεια της ζωής τους το οικογενειακό τους περιβάλλον, είναι ένα σημαντικό πλαίσιο για την κατανόηση της ποικιλομορφίας των σχέσεων των παππούδων και των εγγονιών όπως εξελίσσονται σε ολόκληρο τον οικογενειακό κύκλο της ζωής τους (Roberto et al., 2001). Όποια και αν είναι η φύση της σχέσης, η παρατεταμένη περίοδος κατά την ενηλικίωση όταν οι παππούδες και τα εγγόνια έχουν περισσότερη κατανόηση, οι ρόλοι μπορεί να αντιπροσωπεύουν ένα νέο «στάδιο» του οικογενειακού κύκλου ζωής, επιτρέποντας σε παππούδες και εγγόνια να συσχετιστούν μεταξύ τους σε ένα νέο τρόπο. Γενικά, το έργο που σχετίζεται με αυτό το αναδυόμενο στάδιο, είναι οι παππούδες και τα εγγόνια να δημιουργήσουν μια νέα άμεση σχέση, η οποία βασίζεται στον αμοιβαίο σεβασμό, την ώριμη επικοινωνία και την οικειότητα (Sheehan et al., 2008). Οι παππούδες και οι γιαγιάδες διαδραματίζουν εδώ και καιρό σημαντικό ρόλο στη ζωή των παιδιών και των εγγονιών τους, με μερικούς να παρέχουν εκτεταμένη συναισθηματική, υλική και πρακτική υποστήριξη (Brennan, 2013).

Το φύλο είναι μια από τις πιο μελετημένες μεταβλητές στη βιβλιογραφία για αλληλεπιδράσεις εγγονιού-παππούδων (Block, 2000). Ορισμένες μελέτες αναφέρουν ότι οι εγγονές έχουν πιο συναισθηματικά στενές σχέσεις με τους παππούδες και τις γιαγιάδες από τους εγγονούς (Dubas, 2001).

2.4. Χάσμα των γενεών

Η οικογένεια μπορεί να χαρακτηριστεί ως θεμελιώδης κοινωνία, δομικό κύτταρο της ανθρώπινης ζωής, βασικό πνεύμα της κοινωνίας και κύριο κέντρο διατήρησης των

κοινωνικών κανόνων και αξιών. Επιπλέον, είναι ένας σταθερός κοινωνικός δεσμός για τη δημιουργία υποδομών ένα μέρος για ανθρώπινο συναίσθημα, καθώς και «κοινωνική ανατροφή». Η οικογένεια δημιουργείται με γάμο και ενεργεί ως ασφαλής ιερός θεσμός από την αρχή του. Δημιουργεί νέο σχήμα, στο οποίο θα συνδέονται περισσότερες σχέσεις. Μέσα σε αυτό το δίκτυο, ο άνθρωπος μαθαίνει τη διαδικασία κοινωνικόποίησης, συμπεριλαμβανομένων των «πρέπει» και «δεν πρέπει» και τον ρόλο του σε σχέση με άλλους. Αυτό που είναι σημαντικό στην οικογένεια είναι η προσοχή στις αξίες, ιδιαίτερα στις κοινωνικές αξίες, θεωρείται ως το πιο ουσιαστικό στοιχείο του κοινωνικού συστήματος (Reich, 2019). Κάθε γενιά, λόγω του ότι ζει σε μια στιγμή, συνήθως έχει σχετικά κοινά αιτήματα. Δύο άτομα, της ίδιας γενιάς, που παντρεύονται και γεννούν τα παιδιά τους, συνήθως τα παιδιά τους ανήκουν στη νέα γενιά και ακολουθούν τα ιδανικά της δικής τους γενιάς. Στη συνέχεια, μπορεί να δημιουργηθεί ένα χάσμα μεταξύ των απαιτήσεων των γονέων και των παιδιών. Οι μελετητές της ανθρωπιστικής επιστήμης το δηλώνουν ως φαινόμενο «χάσμα γενεών». Αυτό το φαινόμενο είναι το αποτέλεσμα και η αιτία άλλου φαινομένου. Σήμερα, η αύξηση του ορίου της ηλικίας του γάμου μεταξύ των νέων που παντρεύονται είναι συχνότερη από παλαιότερα. Οι οικογένειες τείνουν να είναι επεμβατικές σε πολλά θέματα και έτσι το χάσμα ηλικίας μεταξύ γονέων και παιδιών και κατ' επέκταση των παππούδων, σταδιακά αυξάνεται (Kaffashi & GHORABI, 2011).

Κεφάλαιο 3^ο Στερεότυπα και προκαταλήψεις

3.1. Ορισμοί στερεοτύπων και προκαταλήψεων

Στην κοινωνική ψυχολογία, ένα στερεότυπο είναι μια σταθερή, γενικευμένη πεποιθήση για μια συγκεκριμένη ομάδα ή κατηγορία ανθρώπων. Με τα στερεότυπα συμπεραίνεται αυθαίρετα, ότι ένα άτομο έχει μια ολόκληρη σειρά χαρακτηριστικών και ικανοτήτων που υποτίθεται ότι έχουν όλα τα μέλη αυτής της ομάδας. Ένα πλεονέκτημα ενός στερεοτύπου είναι ότι δίνει τη δυνατότητα για γρήγορη ανταπόκριση σε καταστάσεις επειδή μπορεί να υπήρξε παρόμοια εμπειρία στο παρελθόν. Ένα σημαντικό όμως μειονέκτημα είναι ότι οι άνθρωποι με στερεότυπα δεν μπορούν να διακρίνουν τις διαφορές μεταξύ των ατόμων. Επομένως, σκέφτονται πράγματα για τους ανθρώπους που μπορεί να μην είναι αληθινά (δηλ. να γίνονται γενικεύσεις). Τα στερεότυπα οδηγούν σε κοινωνική κατηγοριοποίηση, η οποία είναι ένας από τους λόγους προκαταλήψεων συμπεριφορών (δηλαδή η νοοτροπία «αυτοί» και «εμείς») που οδηγεί σε εντός και εκτός ομάδας (McLeod, 2017).

Ένα στερεότυπο ορίζεται ως μια εικόνα ή μια ιδέα που απλοποιείται, γίνεται εύκολα αποδεκτή και προσαρμόζεται σε συγκεκριμένο τύπο προσώπου ή αντικειμένου (Edwards, 2010). Μία προκατάληψη ορίζεται μια δυσμενής γνώμη ή συναίσθημα που σχηματίστηκε εκ των προτέρων ή χωρίς γνώση, σκέψη ή λόγο. Η λέξη «προκατάληψη» μπορεί επίσης να αναφέρεται σε πεποιθήσεις αβάσιμες και μπορεί να ισχύει για «κάθε παράλογη στάση που είναι ασυνήθιστα ανθεκτική στην ορθολογική επιρροή (Dovidio & Gaertner, 2010).

Στη γεροντολογία, ο όρος ηλικιακός ρατσισμός, χρησιμοποιείται αποκλειστικά για να αναφέρεται σε αρνητικές στάσεις και συμπεριφορές έναντι ηλικιωμένων ατόμων (Butler, 1969). Παρά το αισιόδοξο μήνυμα που συχνά προέρχεται από έρευνες και ερωτηματολόγια και μελέτες, στερεότυπα και προκαταλήψεις εξακολουθούν να επηρεάζουν τις δυτικές κοινωνίες (Castelli et al., 2005).

3.2. Θεωρητικές προσεγγίσεις στερεοτύπων και προκαταλήψεων

Για δεκαετίες, οι ερευνητές έχουν ανακαλύψει πολλά για το πώς οι άνθρωποι κατηγοριοποιούν αυτόματα τους άλλους στην κοινωνική αντίληψη. Ορισμένες κατηγοριοποιήσεις, όπως η φυλή, το φύλο και η ηλικία, είναι τόσο αυτόματες που

ονομάζονται «πρωτόγονες κατηγορίες». Όπως, λοιπόν σχηματίζονται αυτές οι κατηγορίες, συχνά αναπτύσσονται και στερεότυπα για αυτές τις κατηγορίες. Οι ερευνητές γνωρίζουν πολλά για τον ρατσισμό και τον σεξισμό, αλλά συγκριτικά λίγα για τις προκαταλήψεις και στερεότυπα με βάση την ηλικία (Nelson, 2005). Σε γενικές γραμμές, η έρευνα για τις προκαταλήψεις και την προκατάληψη λόγω φυλής, εθνότητας και φύλου, έχει δώσει μια τεράστια βιβλιογραφία, η οποία καλύπτει πολλούς διαφορετικούς τύπους προκατάληψης έναντι διαφορετικών πληθυσμών σε ποικίλα πλαίσια, σπάνια όμως όσον αφορά τις προκαταλήψεις σε σχέση με τους ηλικιωμένους. Ο Todd Nelson δείχνει ότι η προκατάληψη για την ηλικία υπάρχει και έρχεται σε πολλές διαφορετικές μορφές, που πηγάζουν, εν μέρει, από τις απόψεις και τους φόβους του πολιτισμού για το θάνατο. Ο Νέλσον δείχνει ότι οι προκαταλήψεις απέναντι στους ηλικιωμένους, είναι τόσο διάχυτες, που ακόμη και εκείνοι των οποίων η δουλειά είναι να βοηθούν τους ηλικιωμένους έχουν προκαταλήψεις (Nelson, 2011).

Γενικά, μελέτες για τα στερεότυπα περί γήρανσης (Hale & Hewitt, 1998), διαπίστωσαν ότι η κοινωνία έχει μια γενικά αρνητική αντίληψη για τους ηλικιωμένους και αυτή η αντίληψη έχει αποδειχθεί ότι επηρεάζει τη συμπεριφορά των ανθρώπων (Coudin & Alexopoulos, 2010). Ο Levy (1996) συνοψίζει τα ευρήματα πολλών μελετών σχετικά με τον σχηματισμό αυτο-στερεοτύπων. Τα παιδιά υιοθετούν στερεότυπα για τους ηλικιωμένους, τα οποία στη συνέχεια ενισχύονται καθ' όλη την ενηλικίωση, συχνά χωρίς τη γνώση του ατόμου. Τα στερεότυπα γίνονται τότε αυτο-στερεότυπα όταν ένα άτομο φτάσει σε μεγάλη ηλικία. Τα στερεότυπα της γήρανσης και του γήρατος φαίνεται να σχηματίζονται στην παιδική ηλικία. Η εννοιολογική κατανόηση των διαδικασιών που διέπουν τις προκαταλήψεις και τη μείωση των προκαταλήψεων μπορεί να προχωρήσει σημαντικά σε πρακτικές προσπάθειες για την καταπολέμηση της προκατάληψης απέναντι στους ηλικιωμένους.

Οι ερευνητές έχουν παρουσιάσει διαφορετικές απόψεις που θα μπορούσαν να εξηγήσουν την προέλευση των διακρίσεων λόγω ηλικίας σε μια συγκεκριμένη κοινωνία. Δύο είναι οι σχετικές προσεγγίσεις που έχουν λάβει την περισσότερη προσοχή, και αυτές δείχνουν να έχουν πολλές υποσχέσεις για την κατανόηση της γένεσης και της διατήρησης της προκατάληψης όσον αφορά την ηλικία (Nelson, 2005). Η Λειτουργική Προοπτική, υποστηρίζει ότι οι αρνητικές στάσεις απέναντι στους ηλικιωμένους εξυπηρετούν μια λειτουργία προστασίας του εγώ τους για το άτομο με

τα στερεότυπα (Snyder & Meine, 1994). Με άλλα λόγια, αυτά τα στερεότυπα βοηθούν τα νεότερα άτομα να αρνηθούν τις απειλητικές πτυχές του γήρατος (π.χ., ότι κάποιος θα γίνει εύθραυστος και θα πεθάνει τελικά). Οι Έντουαρντς και Wetzler (1998) βρήκαν στοιχεία που να υποστηρίζουν αυτήν την άποψη. Τα δεδομένα τους, έδειξαν ότι όταν οι άνθρωποι συναντούν άλλους που αντιπροσωπεύουν απειλή για τον εαυτό τους, οι αντιλήψεις τους και οι συμπεριφορές προς το απειλούμενο άτομο τείνουν να είναι πιο αρνητικές.

Η Θεωρία Διαχείρισης Τρόμου προτείνει ότι ο πολιτισμός και η θρησκεία είναι δημιουργίες που επιβάλλουν την τάξη και το νόημα στον κόσμο και αυτό προστατεύει τρομακτικές σκέψεις για τη θνητότητα και τη φαινομενικά χαοτική φύση της ύπαρξης (Solomon et al., 1991). Επειδή οι ηλικιωμένοι τείνουν να συνδέονται με το θάνατο, τα νεότερα άτομα μπορούν να υιοθετήσουν ηλικιακές συμπεριφορές και συμπεριφορές που αφορούν την απόσταση τους από ηλικιωμένους. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την ενοχοποίηση του ηλικιωμένου για τη δική του κατάσταση (π.χ. εξωτερικοί δείκτες γήρανσης). Κάνοντας αυτό μπορεί να επιτρέψει στα νεότερα άτομα να αρνηθούν την πραγματικότητα ότι και αυτοί θα γίνουν τελικά μέρος αυτής της ομάδας (Greenberg et al., 2002).

3.3. Παράγοντες που συμβάλουν στα στερεότυπα για τους ηλικιωμένους

Είναι γνωστό ότι ο μέσος άνθρωπος ζει καλύτερα σε μεγαλύτερη ηλικία και ότι ο αριθμός των ηλικιωμένων ατόμων στον πληθυσμός αυξάνεται με τον καιρό. Ωστόσο, είναι πολύ λιγότερο γνωστό ότι το καθένα από αυτά τα ηλικιωμένα άτομα, θα είναι αποδέκτες σε πολλαπλές γενικεύσεις που σχετίζονται με τη διαδικασία της γήρανσης - είτε το γνωρίζουμε (εμείς) είτε όχι (Levy & Banaji, 2002). Με τον αυξανόμενο αριθμό και ποσοστό ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω, τα στερεότυπα γήρανσης και γήρατος και οι επιπτώσεις τους στους ηλικιωμένους έχει μεγάλη σημασία (Levy, 1996).

Οι ηλικιωμένοι, που χαρακτηρίζονται συνήθως ως οικονομικά μη παραγωγικοί, εξαρτημένοι και παθητικοί, θεωρούνται στην καλύτερη περίπτωση άσχετοι με την ανάπτυξη και, στη χειρότερη περίπτωση, ως απειλή για τις προοπτικές για αυξημένη ευημερία. Η εξέταση των συστημάτων οικογενειακής υποστήριξης δημιουργεί το ερώτημα της ποιότητας υποστήριξης που διατίθεται σε ηλικιωμένους χωρίς οικογενειακούς πόρους. Η πόλωση των «παραδοσιακών» και των σύγχρονων

κοινωνιών έχει επιδεινώσει τις αρνητικές στάσεις απέναντι στους ηλικιωμένους. Έχει προταθεί ότι «η φτώχεια στα γηρατεία μπορεί να είναι μια κοινή διαπολιτισμική εμπειρία της διαδικασίας γήρανσης και όχι απλώς να προκύπτει από τον «εκσυγχρονισμό» (Gorman, 2017).

Το άγχος και ο φόβος που σχετίζονται με τον θάνατο, οδηγεί τους νέους να κατηγορούν τους ηλικιωμένους για την κατάστασή τους γερνώντας. Με αυτόν τον τρόπο, μπορούν να αρνηθούν τη σκέψη ότι και αυτοί θα γερνούν (και θα πεθαίνουν). Κατηγορώντας το ηλικιωμένο άτομο, ξεκινούν οι προκαταλήψεις και αντιμετωπίζοντας τους ηλικιωμένους με οίκτο, θυμό, οι νεότεροι άνθρωποι είναι σε θέση να ξεγελάσουν τον εαυτό τους πιστεύοντας ότι τελικά δεν θα πεθάνουν (Nelson, 2011).

3.4. Συνέπειες των στερεοτύπων για τους ηλικιωμένους

Γενικότερα, μελέτες με θέμα τα στερεότυπα και τις προκαλήψεις για την γήρανση κατέγραψαν ότι η κοινωνία έχει αρνητική αντίληψη για τους ηλικιωμένους και αυτή η αντίληψη έχει αποδειχθεί ότι επηρεάζει τη συμπεριφορά τους και κατ' επέκταση την τρίτη ηλικία (Meisner, 2012). Αυτό που είναι ακόμη λιγότερο γνωστό, είναι ότι αυτά τα στερεότυπα ηλικίας επηρεάζουν σημαντικά την υγεία, την ασθένεια, και μέτρα συμπεριφοράς στη μετέπειτα ζωή, έτσι ώστε, τα θετικά στερεότυπα ηλικίας, επηρεάζουν αυτά τα αποτελέσματα σε θετική κατεύθυνση, ενώ τα αρνητικά ηλικιακά στερεότυπα, επηρεάζουν τα αποτελέσματα σε αρνητική κατεύθυνση (O'Brien & Hummert, 2006).

Τα στερεότυπα είναι θετικές ή αρνητικές πεποιθήσεις που βασίζονται στη συμμετοχή σε μια δεδομένη ομάδα (Jones, 2002). Ο αριθμός των ομάδων σχετικά με το ποια άτομα έχουν στερεότυπα, είναι πολυάριθμα και περιλαμβάνουν αυτά που βασίζονται στο φύλο (Vonk & Ashmore, 2003), στη φυλή, στη φυσική ελκυστικότητα, στον σεξουαλικό προσανατολισμό, στην ηλικία και την κοινωνικοοικονομική κατάσταση (Ellis & Morrison, 2005).

Οι αρνητικές αντιλήψεις και προκαταλήψεις σχετικά με τη γήρανση και τους ηλικιωμένους έχουν σημαντικές συνέπειες στη σωματική και ψυχική υγεία των ίδιων των ηλικιωμένων ατόμων. Οι ηλικιωμένοι που αισθάνονται ότι είναι βάρος για τους υπόλοιπους αντιλαμβάνονται τη ζωή τους ως λιγότερο πολύτιμη, και αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο της κατάθλιψης και της κοινωνικής απομόνωσης (WHO, 2015).

Επιπλέον, εξαιτίας των αρνητικών ηλικιακών συμπεριφορών εναντίων των ηλικιωμένων, προκαλούνται αρνητικές επιπτώσεις στο ηλικιωμένο άτομο και πιο συγκεκριμένα οι ηλικιωμένοι εμφανίζουν μειωμένα επίπεδα αυτό-αποτελεσματικότητας και μειωμένη παραγωγικότητα όπως και αυξημένα επίπεδα στρες. Το αυξημένο στρες έχει αποδειχθεί ότι αποδυναμώνει το ανοσοποιητικό σύστημα το οποίο με τη σειρά του αυξάνει τον κίνδυνο σωματικών προβλημάτων και θνητότητας. Οι κοινωνικά ριζωμένες διακρίσεις και τα στερεότυπα μπορούν να πάρουν διαστάσεις αυτοεκπληρούμενης προφητείας για τον ηλικιωμένο, ενισχύοντας και προωθώντας πεποιθήσεις κοινωνικής απομόνωσης, αδράνεια, σωματικής και γνωστικής έκπτωσης και οικονομικής επιβάρυνσης. Αυτές οι αρνητικές νοοτροπίες είναι επίσης ευρέως παρούσες ακόμη, και στο πλαίσιο των συνθηκών υγείας και κοινωνικής φροντίδας όπου οι μεγαλύτεροι ενήλικες είναι οι πλέον ευάλωτοι (WHO, 2015). Η απλή ενεργοποίηση των αρνητικών στερεοτύπων μπορεί να έχει ευρεία και επιβλαβή επίδραση στην αυτοαξιολόγηση και τη λειτουργία των ηλικιωμένων, η οποία με τη σειρά της μπορεί να συμβάλει στην συχνά παρατηρούμενη εξάρτηση μεταξύ των ηλικιωμένων (Coudin & Alexopoulos, 2010).

Κεφάλαιο 4^ο Έρευνα

4.1. Ερωτηματολόγιο

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε με την μορφή ερωτηματολογίου. Το ερωτηματολόγιο που παρουσιάστηκε και δόθηκε προς απάντηση, βασίστηκε σε ερωτήσεις που ήταν εύκολο να απαντηθούν από τους έφηβους και νέους, αλλά και να αξιολογηθούν μετέπειτα με την μορφή ποσοστών σε πίτα, καθώς η κάθε ερώτηση απαντά στις μεταβλητές που έχουν οριστεί. Συνολικά απαντήθηκαν 105 ερωτηματολόγια από τα οποία 64 απαντήθηκαν από γυναίκες και τα 41 από άντρες. Ο διαχωρισμός αυτός έγινε για να εξεταστεί αν υπάρχει διαφορά στις απόψεις και στην αντιμετώπιση των ατόμων της τρίτης ηλικίας, μεταξύ ανδρών και γυναικών. Η έρευνα λοιπόν που διεξήχθη, αφορούσε τις στάσεις και τις αντιλήψεις των νέων και των εφήβων σε σχέση με τα άτομα της τρίτης ηλικίας. Λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών που επικρατούν τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο με την πανδημία, όσο και στην Ελλάδα, ήταν σχεδόν ακατόρθωτη η διαπροσωπική συνάντηση με τους νέους και τους εφήβους, ώστε να πραγματοποιηθεί η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων. Αυτός ήταν ο λόγος που επιλέχθηκε η φόρμα ερωτηματολογίου, Google forms, η οποία διασφαλίζει από μόνη της την ανωνυμία των απαντήσεων και την ακριβή καταγραφή τους. Τα αποτελέσματα που λήφθηκαν από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, δεν μπορούσε κανείς να τα παραποιήσει γιατί έβγαιναν επιτόπου σε πραγματικό χρόνο, τα ποσοστά των απαντήσεων. Τα ερωτηματολόγια, λόγω του ότι ήταν σε ηλεκτρονική μορφή, μπόρεσαν και στάλθηκαν μαζικά στους ερωτηθέντες και έτσι διασφαλίστηκε και η ασφάλεια της υγείας τόσο των ερευνητών, όσο και των ερωτηθέντων. Επιπλέον τα ερωτηματολόγια που στάλθηκαν σε μικρότερες ηλικίες, στάλθηκαν στους γονείς των ερωτηθέντων και έτσι διασφαλίστηκε ότι οι γονείς συμφωνούν να απαντηθεί το ερωτηματολόγιο.

4.2. Διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων – συσχετισμοί – υποθέσεις

- Υπάρχουν στερεότυπα, προκαταλήψεις και διακρίσεις για τους ηλικιωμένους στους εφήβους του δείγματος;
- Σχετίζονται τα προβλήματα των ηλικιωμένων με τις πεποιθήσεις των εφήβων για την τρίτη ηλικία;

- Σχετίζεται το φύλλο του εφήβου με τις αντιλήψεις του προς τους ηλικιωμένους;
- Σχετίζεται το επάγγελμα των γονιών με την στάση των εφήβων απέναντι στα άτομα τρίτης ηλικίας;
- Σχετίζεται η εκπαιδευτική βαθμίδα του εφήβου για τις αντιλήψεις του με τους ηλικιωμένους;
- Σχετίζεται ο τόπος μόνιμης κατοικίας με τις στάσεις και αντιλήψεις των εφήβων του δείγματος με τα άτομα τρίτης ηλικίας;

4.3. Μεθοδολογία εμπειρικής έρευνας

Τρόπος επιλογής δείγματος: Η έρευνά μας επικεντρώνεται σε νέους και εφήβους ηλικίας 16-22, πληθυσμιακή ομάδα που θα αποτελεί και το δείγμα μας. Η έρευνα μας, θα διεξαχθεί σε τρεις διαφορετικούς νομούς, αυτούς της Αρκαδίας, της Βοιωτίας και του Ηρακλείου.

Η τεχνική συλλογής στοιχείων: Η απλή τυχαία δειγματοληψία, η οποία με τη σειρά της αποτελεί μέρος της ποσοτικής έρευνας. Επίσης, η μέθοδος συλλογής δεδομένων θα είναι η ηλεκτρονική συνέντευξη με ερωτηματολόγιο εξ αιτίας των δύσκολων και πρωτόγνωρων συνθηκών που πλήττουν τον κόσμο αυτήν την περίοδο.

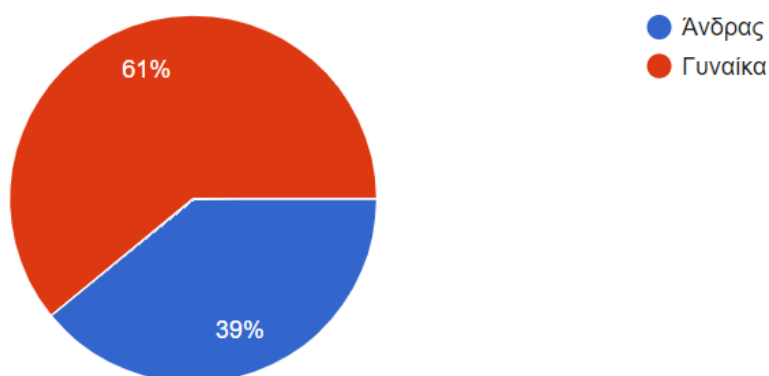
Σχετικά με τις απαντήσεις: Οι ερωτηθέντες ήταν όλοι από τρεις περιοχές της Ελλάδας, Θήβα 38%, Τρίπολη 17% και Ηράκλειο Κρήτης 45%. Τα γραφήματα είναι σε μορφή πίτας ή ράβδων. Όλα τα γραφήματα σε μορφή ράβδων έχουν ως 1 την απάντηση καθόλου ή διαφωνώ εντελώς και ως 5 την απάντηση πάρα πολύ ή συμφωνώ εντελώς.

4.4. Απαντήσεις και ανάλυση ερωτηματολογίων

Αρχικά, σημαντικό είναι να αναφερθούν οι ηλικίες (Εικόνα 2) που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο, καθώς φαίνεται ότι διαφορετικές ηλικιακές ομάδες είχαν και διαφορετικές απαντήσεις. Αυτό φυσικά ήταν αναμενόμενο, αφού οι ηλικίες που κλήθηκαν να απαντήσουν είναι πολύ διαφορετικές μεταξύ τους, όσον αφορά την αντίληψη των νέων και των εφήβων. Όσον αφορά το φύλλο, φαίνεται ότι οι γυναίκες ήταν πιο πρόθυμες να απαντήσουν στο ερωτηματολόγιο (Εικόνα 1).

Φύλο

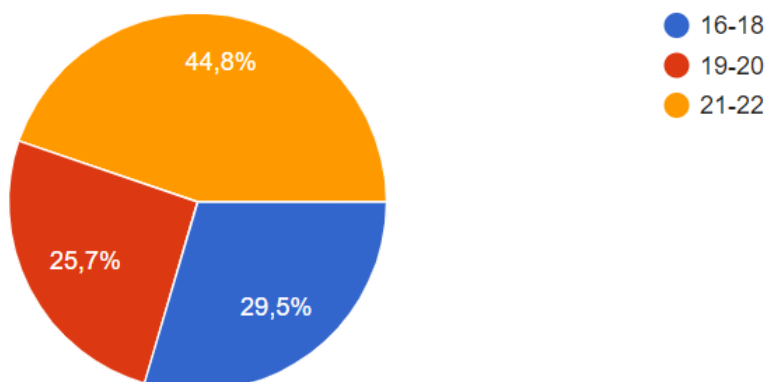
105 απαντήσεις

Εικόνα 1

Ηλικία

105 απαντήσεις

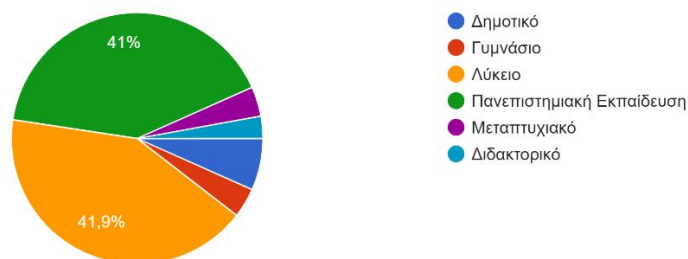

Εικόνα 2

Φαίνεται και από την εικόνα (2) των αποτελεσμάτων, ότι το μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων είχε η ηλικιακή ομάδα 21-22. Στην επόμενη ερώτηση που τέθηκε, «Εκπαίδευση (αναφέρετε την βαθμίδα εκπαίδευσης σας)», φυσικά στην ηλικιακή ομάδα 16-18 οι απαντήσεις ήταν όλες η Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ στις άλλες δύο κατηγορίες η Τριτοβάθμια.

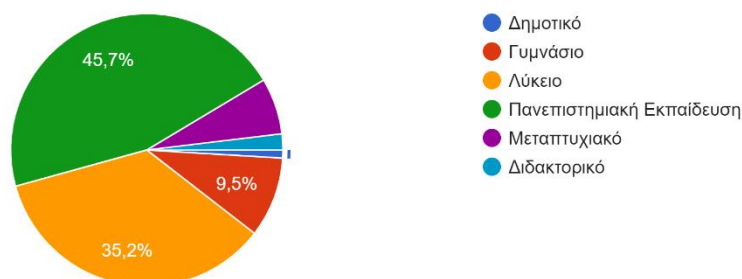
Οι δύο επόμενες ερωτήσεις που τέθηκαν, «Μορφωτικό επίπεδο πατέρα» και «Μορφωτικό επίπεδο μητέρας», έγιναν ώστε να γίνει αντιληπτό το οικογενειακό και μορφωτικό υπόβαθρο των ερωτηθέντων.

Μορφωτικό επίπεδο πατέρα
105 απαντήσεις

Εικόνα 3

Μορφωτικό επίπεδο μητέρας
105 απαντήσεις

Εικόνα 4

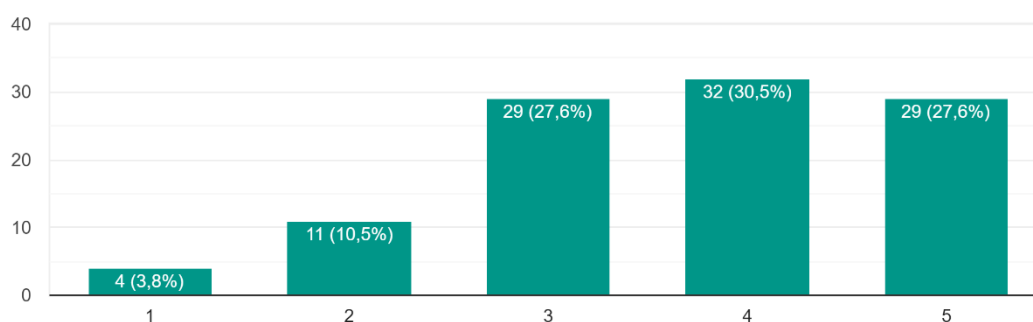
Τα δύο μεγαλύτερα ποσοστά και στα δύο γραφήματα (Εικόνα 3 και Εικόνα 4), είναι η Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση και το Λύκειο. Αυτό είναι αρκετά σημαντικό γιατί δείχνει ότι έχουν ένα αρκετά ανεπτυγμένο μορφωτικό επίπεδο, το οποίο τους δίνει τα εφόδια να μπορούν να διδάξουν αξίες στα παιδιά τους. Φυσικά αυτό δεν είναι κανόνας, αλλά αυξάνονται οι πιθανότητες τόσο οι ίδιοι όσο και τα παιδιά, να είναι σε θέση να κατανοήσουν την σημασία της οικογένειας.

Επιπλέον οι δύο επόμενες ερωτήσεις που αφορούν το επάγγελμα του πατέρα και της μητέρας έχει διπλό σκοπό. Ο πρώτος είναι αυτός που αναφέρθηκε παραπάνω και ο δεύτερος είναι για να εξαχθεί το συμπέρασμα, κατά πόσο η εργασία των γονιών μπορεί να επηρεάσει τις σχέσεις τους με τους δικούς τους γονείς, δηλαδή την τρίτη ηλικία που εξετάζεται στην παρούσα εργασία. Οι απαντήσεις που λήφθηκαν ήταν και από τον Ιδιωτικό και από τον Δημόσιο τομέα. Σχεδόν όλα τα επαγγέλματα εμπίπτουν στο δωρο,

εκτός από ελάχιστες απαντήσεις όσον αφορά το επάγγελμα της μητέρας όπου ήταν οικιακά ή καθόλου εργασία.

Οι επόμενες ερωτήσεις τέθηκαν ώστε να διευκρινιστεί η σχέση των ερωτηθέντων με τα άτομα της τρίτης ηλικίας, είτε είναι από το οικογενειακό, είτε το κοινωνικό τους περιβάλλον. Αν και οι γονείς επηρεάζουν άμεσα τη σχέση, όταν τα παιδιά είναι νέοι μέσω του ελέγχου της πρόσβασης, η επιρροή των γονέων συνεχίζεται αφού τα εγγόνια έχουν ενηλικιωθεί (Brown, 2003).

Έχεις σχέσεις με άτομα τρίτης ηλικίας;
105 απαντήσεις

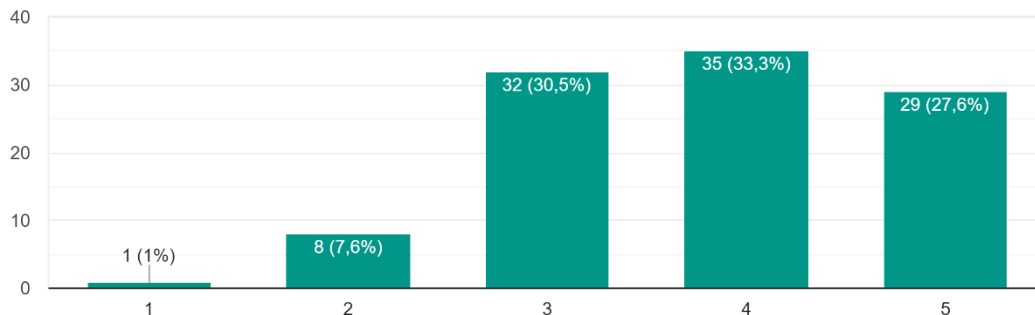

Εικόνα 5

Είναι φανερό από το γράφημα (Εικόνα 5), ότι οι ερωτηθέντες που έχουν σχέσεις με την Τρίτη ηλικία είναι αρκετοί. Τα ποσοστά που δείχνουν ότι δεν έχουν σχέση είναι αρκετά μικρά. Η διαγενεακή αλληλεπίδραση, ωστόσο, είναι πιο συχνή μεταξύ των ανθρώπων που είναι γνωστοί μεταξύ τους. Συγκεκριμένα, τα μεγαλύτερα άτομα με τα οποία οι νεαροί ενήλικες συχνότερα αλληλοεπιδρούν, είναι οι παππούδες τους (Pecchioni et al., 2002). Οι αλληλεπιδράσεις και οι σχέσεις των παππούδων και των εγγονιών συχνά διαμεσολαβούνται από τους γονείς, τόσο άμεσα, μέσω των προσπαθειών των γονέων να αυξήσουν ή να μειώσουν την επαφή, όσο και έμμεσα μέσω των σχέσεων των ίδιων των γονέων με τους γονείς τους και παιδιά (Silverstein & Marenco, 2001).

Πόσο ποιοτική θα χαρακτήριζες την σχέση σου με τους ηλικιωμένους;

105 απαντήσεις

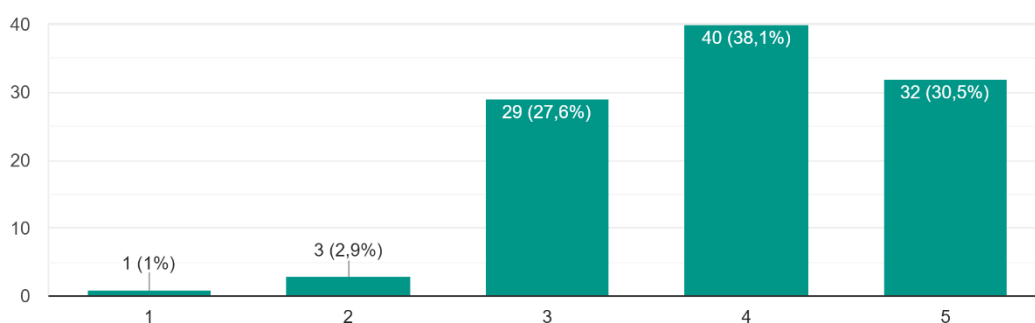

Εικόνα 6

Η φροντίδα των παππούδων και των γιαγιάδων ως προς τα εγγόνια τους, μπορούν να επιτρέψουν στους γονείς να έχουν μία αμειβόμενη απασχόληση (Gray et al., 2005). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να αναπτύξουν μία ιδιαίτερη στάση τα εγγόνια μαζί τους και οι δεσμοί να γίνουν ισχυρότεροι. Αυτό φαίνεται και από το γράφημα (Εικόνα 6), αφού το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων θεώρησαν ότι έχουν μια αρκετά ποιοτική σχέση με τους παππούδες του. Επίσης, ειδικά στην ελληνική κοινωνία, αυτό δεν αποτελεί έκπληξη.

Αισθάνεσαι θετικά αισθήματα όταν αντικρίζεις έναν ηλικιωμένο;

105 απαντήσεις

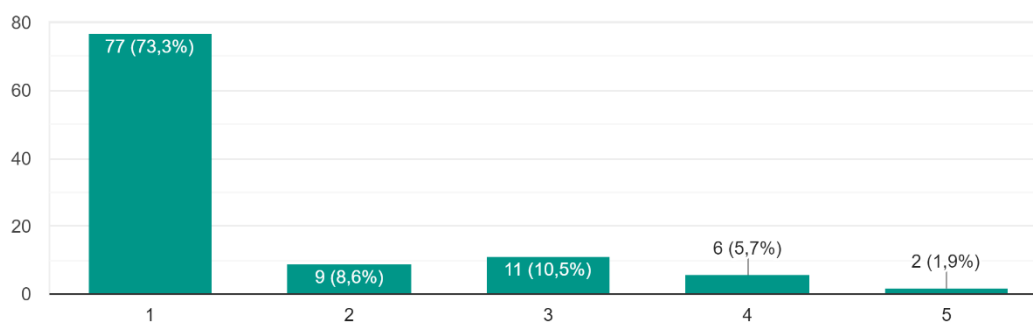

Εικόνα 7

Οι γυναίκες, ιδιαίτερα οι μαμάδες και οι γιαγιάδες, εδώ και καιρό παρουσιάζονται ως πιο εμπλεκόμενες στις δραστηριότητες για την διατήρηση των σχέσεων μεταξύ των συγγενών, οι οποίες κυμαίνονται από τη διατήρηση της επαφής μεταξύ των γενεών, την παροχή φροντίδας για τους νέους, τους ηλικιωμένους και τους ασθενείς, τη διαμεσολάβηση στις οικογενειακές διαφωνίες, στην τήρηση των οικογενειακών παραδόσεων και των πολιτιστικών γνώσεων (Brown & DeRycke, 2010). Αυτό φαίνεται και από τα παραπάνω γραφήματα (Εικόνα 6 και 7), καθώς ήταν περισσότερες οι γυναίκες οι οποίες απάντησαν ότι η σχέση τους με τους παππούδες τους ήταν αρκετά ποιοτική. Οι άντρες που απάντησαν, προτίμησαν τις απαντήσεις 1-3 στην κλίμακα που τέθηκε με 3 να θεωρείται το μέσο.

Θα χαρακτήριζες ως αποκρουστική την εικόνα ενός ηλικιωμένου ζευγαριού να περπατά μαζί στον δρόμο;

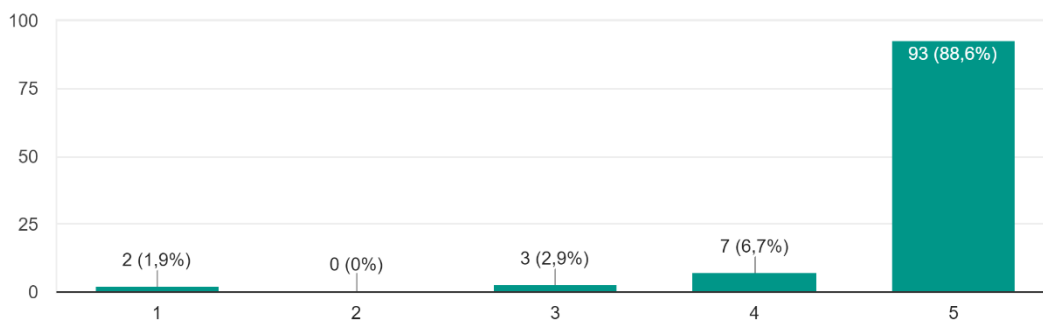
105 απαντήσεις

Εικόνα 8

Ένα πολύ μεγάλο ποσοστό (73,3%) απάντησε πως δεν είναι καθόλου αποκρουστική η εικόνα ενός ηλικιωμένου ζευγαριού να περπατά μαζί στον δρόμο. Φυσικά αυτό ήταν αναμενόμενο καθώς στην Ελλάδα είναι μία οικεία εικόνα αυτή. Αξίζει να σημειωθεί ότι όλες οι γυναίκες απάντησαν καθόλου. Οι απαντήσεις των αντρών μοιράστηκαν μεταξύ των υπόλοιπων απαντήσεων. Το 1,9% που απάντησε πάρα πολύ ανήκει στην ηλικιακή ομάδα 16-18 (Εικόνα 8).

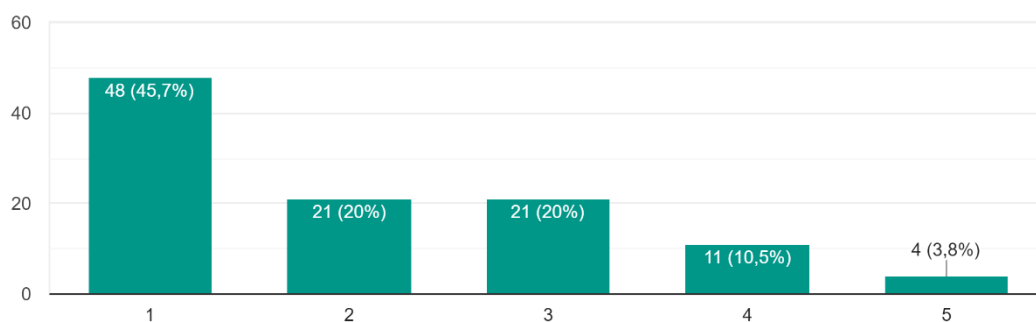
Οι ηλικιωμένοι αξίζουν τα ίδια δικαιώματα και ελευθερίες όπως και τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας μας;
105 απαντήσεις

Εικόνα 9

Τα ανθρώπινα δικαιώματα των ηλικιωμένων είναι ένα ζήτημα που αρχίζει να συγκεντρώνει τη διεθνή προσοχή, εν μέρει ως αποτέλεσμα της δημογραφικής σημασίας αυτού του πληθυσμού (Mégret, 2011). Εδώ (Εικόνα 9), τα αποτελέσματα είναι ξεκάθαρα. Φαίνεται και από το γράφημα ότι το 88,6% ήταν απόλυτα σύμφωνο ότι οι ηλικιωμένοι έχουν τα ίδια δικαιώματα με όλα τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας. Οι ηλικιωμένοι αρχίζουν να αντιπροσωπεύουν ένα μεγάλο ποσοστό του γενικού πληθυσμού και έχουν γίνει ένας σημαντικός τομέας για τον κοινωνικό προγραμματισμό σε πολλά μέρη του κόσμου. Ωστόσο, η παραμέληση ή η παραβίαση των δικαιωμάτων των ηλικιωμένων είναι συχνή (Tang & Lee, 2006).

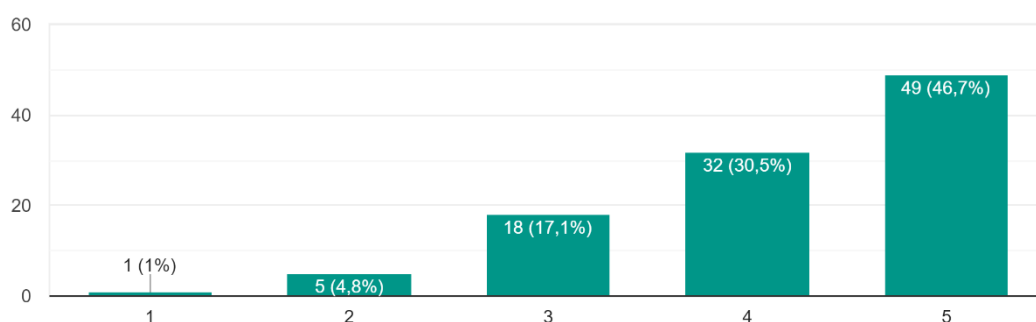
Δεν περιμένει κανείς από τους ηλικιωμένους να κάνουν πολύπλοκες και ενδιαφέρουσες συζητήσεις;
105 απαντήσεις

Εικόνα 10

Οι νεαροί ενήλικες μπορεί να αντιληφθούν ότι έχουν κάποια κοινά να συζητήσουν με ενήλικες μεγαλύτερης ηλικίας, όπως φαίνεται και από το παραπάνω γράφημα (Εικόνα 10). Οι νέοι ενήλικες μπορεί επίσης όμως να μην είναι εξοικειωμένοι με τα θέματα και τις ανησυχίες που εγείρονται από τους μεγαλύτερους και, ως εκ τούτου, να είναι λιγότερο ικανοί ή πρόθυμοι να συζητήσουν αυτά τα θέματα που μπορεί να απασχολούν τους συνομιλητές τους (Vandeputte et al., 1999). Παρόλα αυτά όπως φαίνεται στο διάγραμμα, οι απαντήσεις ήταν ποικίλες, αν και οι ερωτηθέντες, έτειναν περισσότερο προς την άποψη ότι μπορούν να κάνουν και ενδιαφέρουσες και πολύπλοκες συζητήσεις με ηλικιωμένους.

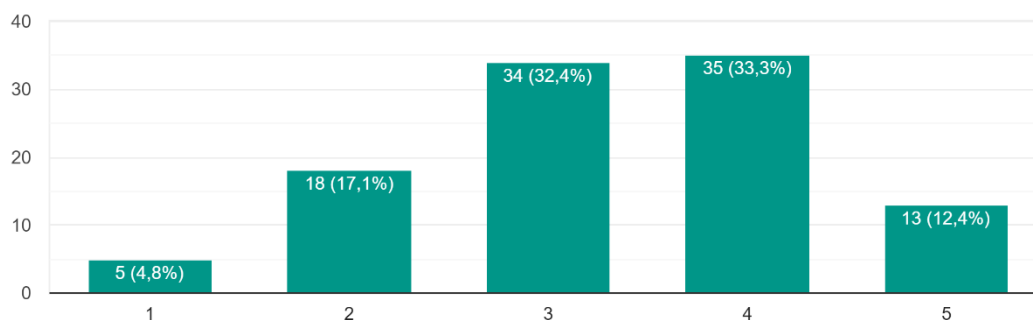
Θεωρείτε ότι οι ηλικιωμένοι πρέπει να έχουν δυνατότητα ενεργούς συμμετοχής στα κοινωνικοπολιτικά ζητήματα;
105 απαντήσεις

Εικόνα 11

Η κοινωνική συμμετοχή είναι ένα σημαντικό αποτέλεσμα που πρέπει να ενσωματωθεί στη φροντίδα των ηλικιωμένων. Παράγοντες που είναι γνωστό ότι διευκολύνουν την κοινωνική συμμετοχή των ηλικιωμένων, όπως η υγεία και η μεταφορά, θα πρέπει να προωθηθούν μέσω εκπαίδευσης, ομάδων υποστήριξης και προγραμμάτων για ηλικιωμένους που ζουν στην κοινότητα (Dahan-Oliel et al., 2008). Σε αυτό συμφωνούν και οι απαντήσεις στο παραπάνω διάγραμμα (Εικόνα 11), αφού πολλά από τα κοινωνικοπολιτικά ζητήματα αφορούν τους ηλικιωμένους και ότι ακόμα και αν δεν είναι μείζον ζήτημα και άμεσο τώρα για τους ερωτηθέντες στην παρούσα έρευνα, σίγουρα θα γίνει στο μέλλον.

Θεωρείτε πως οι ηλικιωμένοι είναι χειρότεροι οδηγοί από κάποιο άτομο νεαρής ηλικίας;
105 απαντήσεις

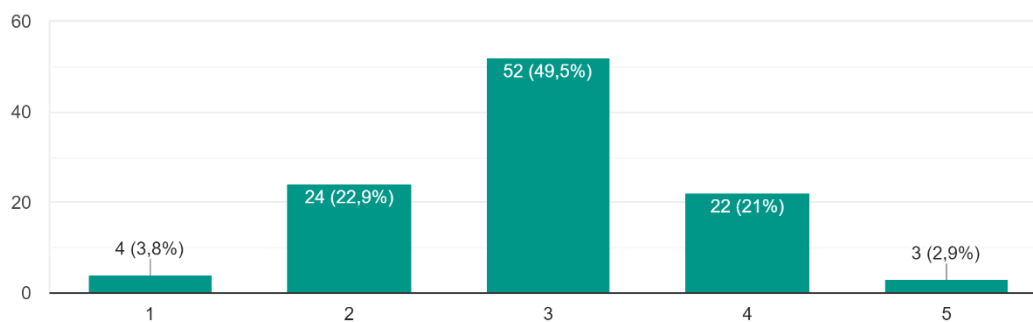

Εικόνα 12

Η πρόκληση της γήρανσης έχει δύο βασικές πτυχές σε σχέση με την οδήγηση: κινητικότητα και ασφάλεια. Είναι απαραίτητο για τους ηλικιωμένους ενήλικες να διατηρούν ανεξάρτητη κινητικότητα και δραστηριότητα. Ωστόσο, η σωματική αδυναμία και οι γνωστικοί περιορισμοί έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην ασφάλειά τους. Επομένως, το ζήτημα της οδήγησης, και πιο συγκεκριμένα, η προώθηση της ασφαλούς οδήγησης των ηλικιωμένων, είναι ζωτικής σημασίας, ιδίως λόγω του αυξανόμενου αριθμού ηλικιωμένων που κατέχουν δίπλωμα οδήγησης. Η χρήση προηγμένων τεχνολογιών μπορεί να βοηθήσει στην παρακολούθηση των ταξιδιών και του οδηγού, στην συμπεριφορά και την ικανότητα του να πραγματοποιούνται οι απαραίτητες αλλαγές όταν χρειάζονται, με βάση τις οδηγικές δεξιότητες ηλικιωμένων (Albert et al., 2018). Επομένως και σύμφωνα με το παραπάνω γράφημα (Εικόνα 12), εφόσον διατηρούν τις ικανότητές τους και είναι ασφαλείς τόσο για τους ίδιους, όσο και

για τους γύρω τους, εξάγεται το συμπέρασμα ότι έχουν δικαίωμα στην οδήγηση. Επομένως, το ζήτημα της οδήγησης, και πιο συγκεκριμένα, η προώθηση της ασφαλούς οδήγησης των ηλικιωμένων, είναι ζωτικής σημασίας, ειδικά λόγω του αυξανόμενου αριθμού ηλικιωμένων ατόμων που κατέχουν δίπλωμα οδήγησης (Albert et al., 2018).

Οι ηλικιωμένοι χρειάζονται πολλά χρήματα για να καλύψουν τις ανάγκες τους;
105 απαντήσεις

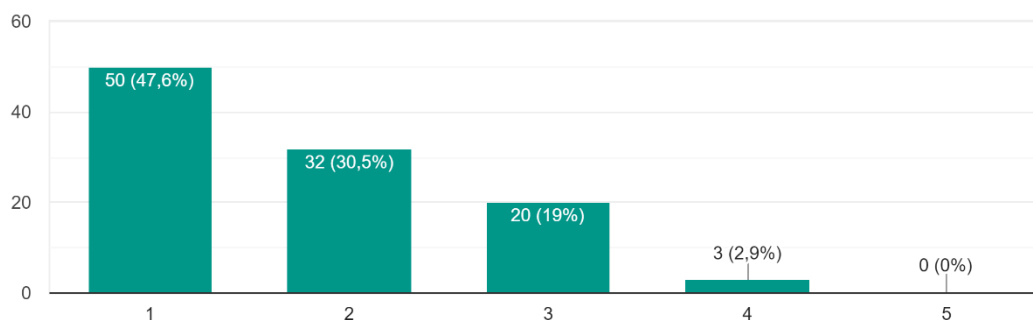
Εικόνα 13

Η πρόσβαση σε πόρους στα γηρατειά είναι κατ' εξοχήν ένα μείζον θέμα. Το ποσό των διαθέσιμων χρημάτων για άνδρες και γυναίκες μετά η συνταξιοδότηση τους, σχετίζεται στενά με το εισόδημά τους κατά το υπόλοιπο της περιόδου της ζωής τους. Ενώ κυριαρχεί η αντίληψη ότι είμαστε φτωχότεροι όταν αποσυρθούμε, τα γηρατειά δεν είναι ο μεγάλος οικονομικός ισοπεδωτής που υποτίθεται, συχνά λέγεται όμως ότι είναι (Wilson, 1993). Το αυξημένο προσδόκιμο ζωής, το οποίο αντικατοπτρίζει την πρόοδο στις συνθήκες ζωής, την ιατρική γνώση και την τεχνολογία, έχει προκαλέσει τη γήρανση του πληθυσμού. Έτσι, ο αριθμός των ηλικιωμένων ατόμων που χρειάζονται φροντίδα έχει αυξηθεί. Ως αποτέλεσμα, οι πόροι που πρέπει να διαθέσει το σύγχρονο κράτος στην υγειονομική περίθαλψη αυξάνονται, επηρεάζοντας άμεσα το κόστος των ασφαλιστρών υγείας για τους φορολογούμενους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ένα συγκεκριμένο κοινωνικό στίγμα γύρω από το ιατρικό κόστος των ηλικιωμένων, προκαλώντας τους να αισθάνονται ανασφαλείς και ένοχοι, μερικές φορές στο σημείο που εγκαταλείπουν τη φροντίδα ή ακόμη και οραματίζονται υποβοηθούμενη αυτοκτονία, για να μην αποτελέσουν οικονομικό βάρος για τα αγαπημένα τους πρόσωπα (Coutaz, 2014). Βέβαια, όσον αφορά το συγκεκριμένο γράφημα (Εικόνα 13),

φαίνεται από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, ότι δεν έχουν ξεκάθαρα άποψη για το θέμα, γι' αυτό και προτίμησαν να κατευθυνθούν ως προς το μέσο.

Εγώ προσωπικά δεν θα ήθελα να περνάω πολύ χρόνο με ένα ηλικιωμένο άτομο.

105 απαντήσεις

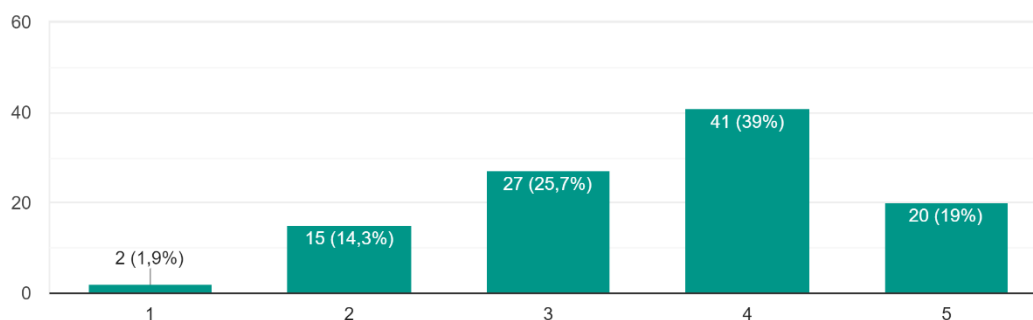

Εικόνα 14

Τόσο οι οικογενειακές αξίες, όσο και η οικογενειακή αλληλεγγύη ακόμα και σήμερα, εξακολουθούν να είναι αρκετά ισχυρές. Αυτό προκαθορίζει, ότι οι οικογένειες στην Ελλάδα αναλαμβάνουν αυξημένες ευθύνες έναντι των μελών τους, ειδικά των πιο αδύναμων (παιδιά και ηλικιωμένοι) με σκοπό να διασφαλίζουν ένα δίκτυο ασφαλείας. Μ' αυτό τον τρόπο η οικογένεια, πολλές φορές, αντικαθιστά το κράτος πρόνοιας. Οι οικογενειακές αξίες, η παράδοση και η θρησκευτική συνείδηση επηρεάζουν σημαντικά τη συμπεριφορά και το ρόλο του κάθε μέλους μέσα στην οικογένεια (Κητόπουλου et al., 2010). Αυτό φαίνεται και στην παραπάνω ερώτηση που τέθηκε (Εικόνα 14). Οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες απάντησαν ότι θα ήθελαν να περνούν περισσότερο χρόνο με τους παππούδες του. Αξίζει να σημειωθεί ότι όσοι έτειναν προς τις απαντήσεις ότι δεν θα ήθελαν να περνούν παραπάνω χρόνο με τους παππούδες τους, ήταν όλοι άντρες, ηλικίας 16-18. Αυτό το αποτέλεσμα βέβαια εξηγείται λόγω ηλικίας (εφηβεία).

Σε τι βαθμό θεωρείτε πως η Τρίτη ηλικία συνδέεται με προβλήματα υγείας;

105 απαντήσεις

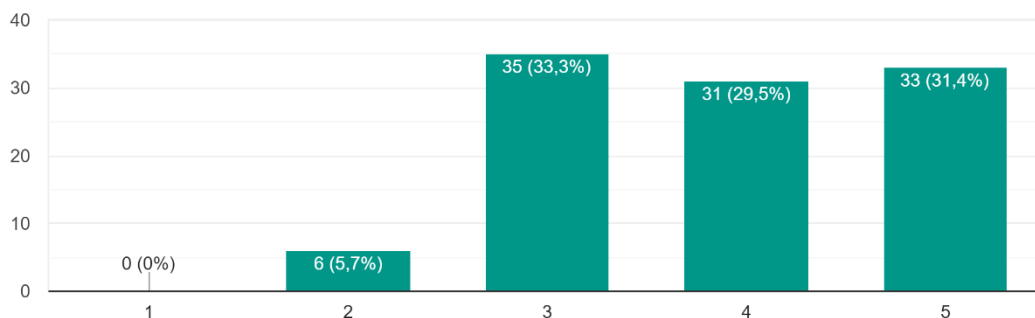

Εικόνα 15

Οι προσπάθειες να συμπεριληφθούν ζητήματα ηλικιωμένων στη διεθνή αναπτυξιακή ατζέντα χρονολογούνται από το 1948, με πρωτοβουλία της Αργεντινής στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών προτάθηκε σχέδιο «Διακήρυξης για τα Δικαιώματα Γήρατος». Ωστόσο, υπόκειται επίσης στις κατασκευές με τις οποίες κάθε κοινωνία έχει νόημα για τη γήρανση. Οι διαχειριστές προγράμματος πιστεύουν ότι οι ηλικιωμένοι δεν μπορούν να συμμετάσχουν και δεν έχουν παραγωγικό ρόλο. «Επηρεάζει τόσο τα ανθρώπινα δικαιώματα των ηλικιωμένων όσο και τις δυνατότητες εξάλειψης της φτώχειας, διότι αγνοεί την πραγματική και πιθανή συμβολή των ηλικιωμένων στην ευημερία και την επιβίωση των οικογενειών και των κοινοτήτων τους». Σε όλο τον αναπτυσσόμενο κόσμο, οι πολιτιστικοί κανόνες προσδιορίζουν με συνέπεια τη μείωση της ικανότητας εργασίας ως βασικό κριτήριο για τον καθορισμό της γήρατος τόσο για τις μεγαλύτερες γυναίκες όσο και για τους άνδρες. Η φτώχεια της κοινότητας και της οικογένειας παραμένει η μεγαλύτερη απειλή για την ασφάλεια των ηλικιωμένων (Gorman, 2017). Όπως φαίνεται και στην Εικόνα 15, αυτήν την άποψη συμμερίζονται και όσοι απάντησαν στο ερωτηματολόγιο που δόθηκε.

Θεωρείτε ότι οι ηλικιωμένοι είναι σε θέση να συμμετέχουν στα κοινά;

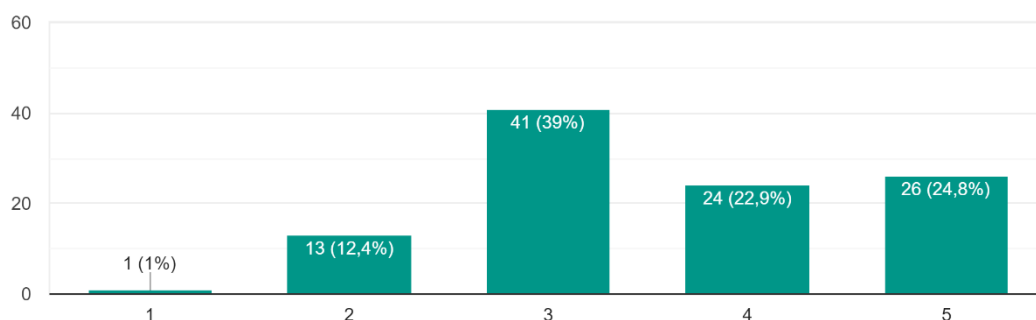
105 απαντήσεις

Εικόνα 16

Όσον αφορά την ερώτηση, αν οι ηλικιωμένοι είναι σε θέση να συμμετέχουν στα κοινά, οι απαντήσεις ήταν αρκετά ξεκάθαρες. Οι ερωτηθέντες συμφωνούν ως επί το πλείστον ότι και έχουν δικαίωμα συμμετοχής καθώς και υποχρέωση στην συμμετοχή στα κοινά. Η συμμετοχή των πολιτών είναι σημαντική για διάφορους λόγους. Τουλάχιστον από τον Τζον Στιούαρτ Μιλ και μετά, στον Alexis de Tocqueville (1945) τον 19ο αιώνα και τον Robert Putnam (2000) σήμερα, υπάρχει ένα τεκμήριο ότι η συμμετοχή στην αστική ζωή κάνει έναν καλύτερο άνθρωπο, με περισσότερη αυτοπεποίθηση και την ικανότητα να νοιάζεται για τους άλλους. Η συμμετοχή των πολιτών είναι ο ακρογωνιαίος λίθος των δημοκρατικών αξιών γι' αυτό και είναι σημαντικό να εκπροσωπούνται όλοι οι άνθρωποι το ίδιο, (Εικόνα 16).

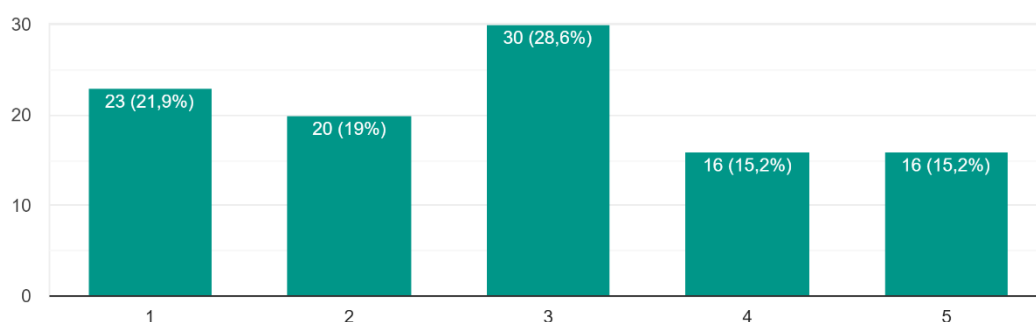
Θεωρείτε ότι οι ηλικιωμένοι είναι ικανοί να παίρνουν αποφάσεις που επηρεάζουν το κοινωνικό σύνολο;
105 απαντήσεις

Εικόνα 17

Οι ηλικιωμένοι είναι από τους καλύτερους πολίτες, με την έννοια ότι ψηφίζουν πιο συχνά, ενδιαφέρονται και ενημερώνονται για τα δημόσια ζητήματα, επικοινωνούν πιο συχνά με δημόσιους υπαλλήλους και πιο συχνά υπηρετούν ένα δημόσιο γραφείο (Verba & Nie, 1972). Όπως φαίνεται και παραπάνω (Εικόνα 17), σε αυτό συμφωνούν οι περισσότεροι ερωτηθέντες. Βέβαια, αξιοσημείωτο είναι ότι οι περισσότερες απαντήσεις που είναι στο μέσο (3), αφορούν την ηλικιακή ομάδα των 16-18 και αυτό είναι εύλογο, καθώς δεν έχουν αποκτήσει ακόμα πολιτική συνειδηση.

Θεωρείτε ότι οι ηλικιωμένοι πρέπει να αποσύρονται από την πολιτική μετά από κάποια ηλικία;
105 απαντήσεις

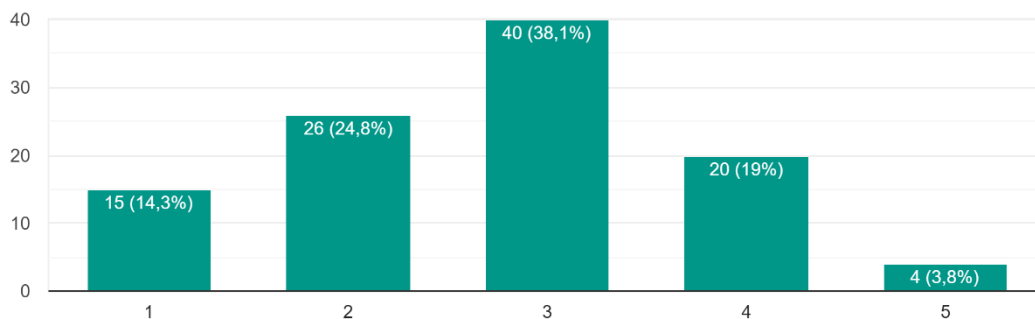
Εικόνα 18

Στην ερώτηση που τέθηκε (Εικόνα 18), αν θα πρέπει οι ηλικιωμένοι να αποσύρονται από την πολιτική ζωή, οι απαντήσεις ήταν ποικίλες. Με ελάχιστη διαφορά ανάμεσα

στα ποσοστά, προτιμήθηκαν οι απαντήσεις που δεν συμφωνούν με αυτήν την υπόθεση. Όμως είναι ευδιάκριτο, ότι οι απαντήσεις κατανεμήθηκαν σχεδόν ισόποσα. Ίσως και η συγκεκριμένη ερώτηση να ήταν και αυτή που δυσκόλεψε ή δίχασε τους ερωτηθέντες και δεν έχουμε ξεκάθαρα αποτελέσματα.

Η πολιτική συμμετοχή είναι ο ακρογωνιαίος λίθος σε μία δημοκρατική κυβέρνηση. Οι ενημερωμένοι και ενεργοί πολίτες είναι σε θέση να συμμετέχουν στην πολιτική με υπεύθυνο τρόπο όταν κατανοούν την πολιτική διαδικασία και τη δύναμη και την ευθύνη που συνοδεύει να είσαι πολίτης σε μια δημοκρατική κοινωνία. Χωρίς την ενημερωμένη συμμετοχή των πολιτών, μια δημοκρατική κοινωνία στην πραγματικότητα αρνείται να αυτοκυβερνηθεί (Eveland, 1993). Εξαιτίας της σύγχρονης ιατρικής τεχνολογίας, οι άνθρωποι ζουν περισσότερο από ποτέ. Αυτός είναι και ένας παράγοντας ώστε περισσότεροι ηλικιωμένοι άνθρωποι να έχουν λόγο στην πολιτική ζωή.

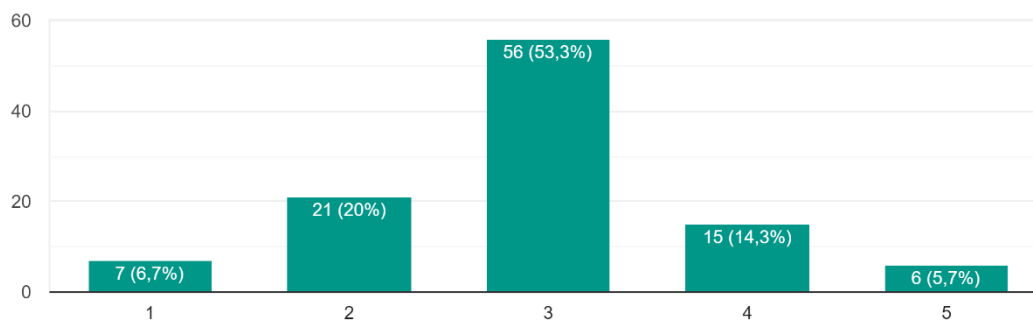
Θεωρείτε ότι οι ηλικιωμένοι έχουν απαραίτητες αντιλήψεις και δεν μπορούν να παίρνουν αποφάσεις για την κοινωνία;
105 απαντήσεις

Εικόνα 19

Θα εμπιστευόσασταν περισσότερο κάποιον ηλικιωμένο στη λήψη αποφάσεων από ότι κάποιον νέο;

105 απαντήσεις

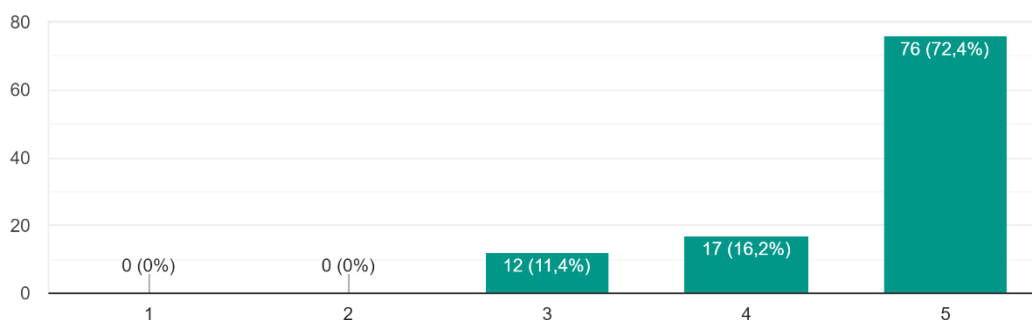
Εικόνα 20

Όσον αφορά τις παραπάνω δύο ερωτήσεις (Εικόνα 19 και 20), τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες προτίμησαν το μέσο ως απάντηση, καθώς προτίμησαν να μην πάρουν θέση. Παρ' όλα αυτά οι ερωτηθέντες δεν ήταν αρνητικοί σε καμία από τις δύο ερωτήσεις ως επί το πλείστον. Οι ηλικιωμένοι έχουν αναμφισβήτητα το πιο ομοιογενές και καλά καθορισμένες ανάγκες κάθε ηλικιακής ομάδας. Η συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα, αναπόφευκτα απαιτεί περισσότερη ιατρική φροντίδα, έτσι η υγειονομική περίθαλψη αποτελεί κύριο μέλημα των ηλικιωμένων. Ταυτόχρονα, τα οικονομικά προβλήματα γίνονται ανησυχητικά λόγω της τυπικής μείωση του εισοδήματος κατά τη συνταξιοδότηση (Eveland, 1993).

Τέλος, επειδή οι περισσότεροι άνθρωποι σε αυτήν την ηλικιακή ομάδα είναι συνταξιούχοι, έχουν περισσότερο ελεύθερο χρόνο από το υπόλοιπο έθνος. Αυτό δίνει στους ηλικιωμένους την ευκαιρία και το πιθανό κίνητρο για να ξοδέψουν τον δικό τους χρόνο για καλύτερη κυβέρνηση, μια ευκαιρία που δεν μοιράζεται στον ίδιο βαθμό από την υπόλοιπη χώρα όλος ο πληθυσμός (Eveland, 1993).

Θεωρείτε ότι οι ηλικιωμένοι έχουν δικαίωμα στη διασκέδαση;

105 απαντήσεις

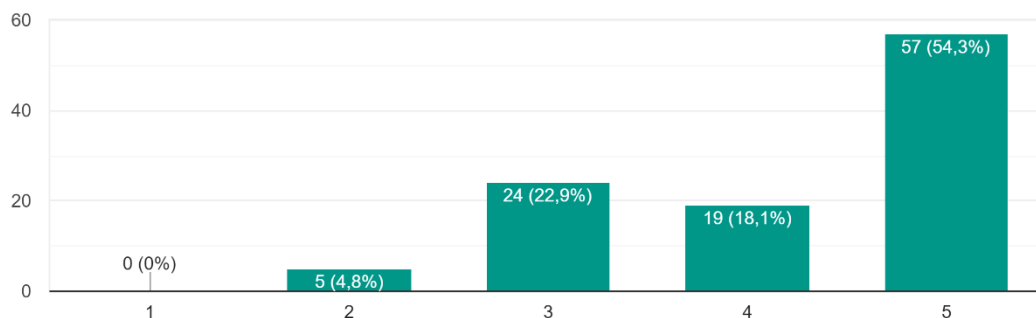
Εικόνα 21

Οι απαντήσεις στην ερώτηση, αν έχουν δικαίωμα οι ηλικιωμένοι στην διασκέδαση (Εικόνα 21), ήταν σχεδόν εξ ολοκλήρου θετικές. Φαίνεται και από το διάγραμμα ότι όλες οι απαντήσεις τείνουν προς την θετική κατεύθυνση, αν και αξίζει να σημειωθεί ότι όσες απαντήσεις τέθηκαν στο μέσο ήταν από τις νεότερες ηλικίες. Είναι κοινή γνώση ότι η τέχνη και η διασκέδαση ωφελεί τόσο τον δημιουργό όσο και τον θεατή. Στην πραγματικότητα, μελέτες έχουν δείξει ότι οι ηλικιωμένοι της Σιγκαπούρης που ασχολούνται με τις τέχνες και δεν αποκόπτονται από την διασκέδαση, τείνουν να απολαμβάνουν καλύτερη ποιότητα ζωής και να βιώνουν μια μεγαλύτερη αίσθηση ολιστικής ευημερίας (Hui, 2021).

Παρόμοιες απαντήσεις με την παραπάνω εικόνα, δόθηκαν και όσον αφορά την επόμενη ερώτηση που τέθηκε. Τα στερεότυπα της σεξουαλικής ηλικίας παραμένουν διάχυτα, διαμορφώνοντας όχι μόνο τις δημοφιλείς εικόνες των ηλικιωμένων, αλλά και την έρευνα και την πολιτική ατζέντα (Gott & Hinchliff, 2003). Η σεξουαλικότητα και το γήρας θεωρούνται συνήθως ασυμβίβαστα. Κυρίαρχες εικόνες σεξουαλικότητας περιστρέφονται γύρω από το νεανικό, υγιές, όμορφο σώμα και αντιπροσωπεύουν μια έντονη αντίθεση με αυτά που σχετίζονται με το γήρας, επικαλούμενοι όπως κάνουν φυσική παρακμή, φθορά και ασθένεια. Ως εκ τούτου, η μετέπειτα ζωή τείνει να χαρακτηρίζεται ως σεξουαλική, τόσο μέσα στη λαϊκή φαντασία όσο και στην ατζέντα έρευνας και πολιτικής (Gott et al., 2004). Παρ' όλα αυτά όπως φαίνεται και από το επόμενο διάγραμμα (Εικόνα 22) οι νέοι και οι έφηβοι θεωρούν ότι δεν πρέπει να περιορίζονται οι ηλικιωμένοι όσον αφορά την ερωτική τους ζωή.

Θεωρείτε ότι οι ηλικιωμένοι έχουν δικαίωμα στην ερωτική ζωή;

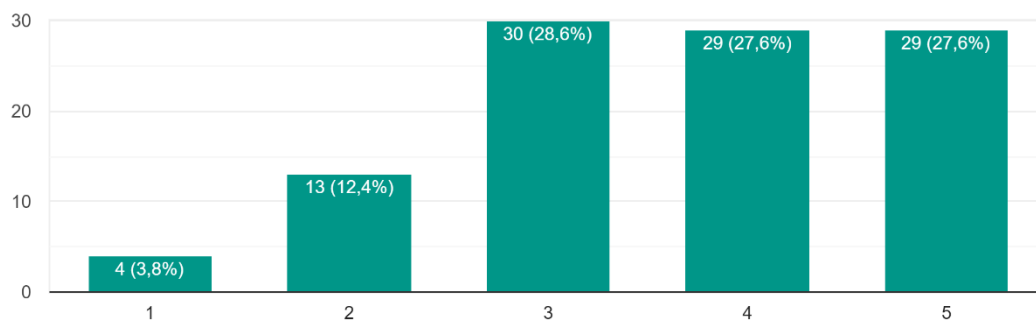
105 απαντήσεις

Εικόνα 22

Θα απευθυνόσασταν σε κάποιο άτομο τρίτης ηλικίας για μια συμβουλή σε κάποιο προσωπικό σας πρόβλημα;

105 απαντήσεις

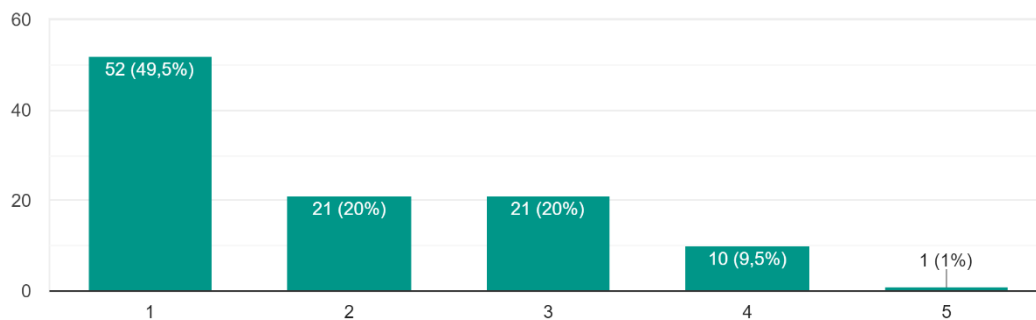

Εικόνα 23

Έρευνες γενικά έχουν δείξει, ότι οι περισσότεροι παππούδες και γιαγιάδες συμμετέχουν σε υποστηρικτικές ανταλλαγές με τουλάχιστον έναν ενήλικο εγγόνι. Οι μελέτες δείχνουν ότι οι συμβουλές και η συναισθηματική υποστήριξη είναι οι πιο συνηθισμένες μορφές υποστήριξης που ανταλλάσσονται μεταξύ τους (Wood & Liopsis, 2007). Αυτό δείχνει και το παραπάνω διάγραμμα (Εικόνα 23). Πάνω από το 50% των ερωτηθέντων απάντησε ότι θα απευθυνόταν με σχετική ευκολία σε κάποιον που ανήκει στην Τρίτη ηλικία για προσωπικά θέματα. Περίπου το 80% των παππούδων αναφέρει ότι παρέχει συμβουλές σε ενήλικα εγγόνια (Sheehan & Petrovic, 2008), το οποίο επιβεβαιώνεται και από την παρούσα έρευνα, καθώς οι ηλικιακές ομάδες που απάντησαν «πολύ» και «πάρα πολύ», ήταν οι ηλικιακές ομάδες 19-20 και 21-22.

Αντίθετα, το 3,8% και 12,4% που απάντησαν «καθόλου», ανήκε εξ ολοκλήρου στην ηλικιακή ομάδα των 16-18. Αυτό πιθανότατα συμβαίνει λόγω εφηβείας, καθώς σε εκείνη την περίοδο οι έφηβοι, συνήθως δεν είναι σε θέση να ακούσουν και να κατανοήσουν ότι έχουν να τους πουν οι μεγαλύτεροι.

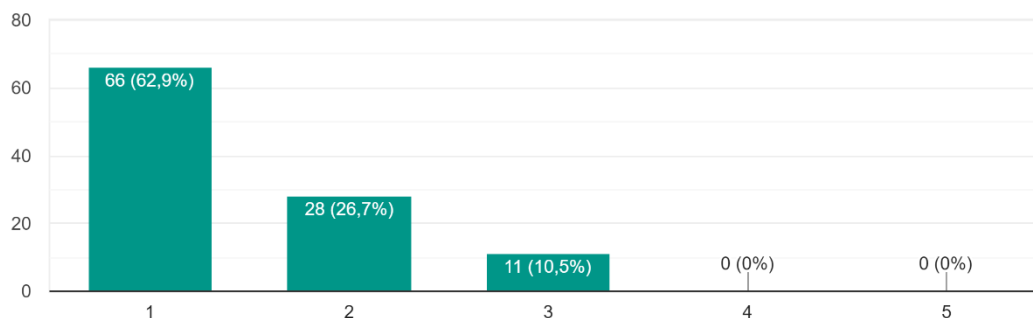
Θα δυσανασχετούσατε αν σε κάποιον χώρο διασκέδασης (καφέ-μπαρ) καθόταν δίπλα σας μια παρέα ηλικιωμένων;
105 απαντήσεις

Εικόνα 24

Όσον αφορά το θέμα της διασκέδασης, είναι εμφανή τα αποτελέσματα (Εικόνα 24). Πάνω από τους μισούς ερωτηθέντες απάντησαν πως δεν θα ενοχλούνταν αν καθόταν δίπλα τους μία παρέα ηλικιωμένων. Φυσικά από τις απαντήσεις οι 11 (9,5 και 1,1), που απάντησαν ότι θα ενοχλούνταν, και πάλι είναι αγόρια ηλικίας 16-18, δηλαδή στην εφηβεία, τα οποία είναι συχνό φαινόμενο να τα διακατέχει μία αντιδραστικότητα.

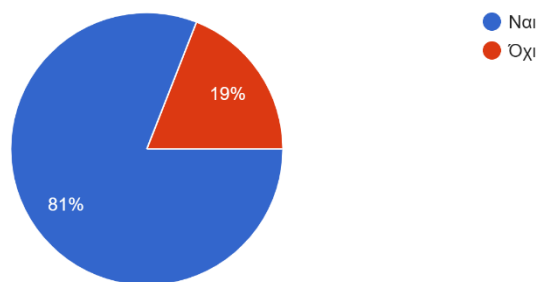
Θεωρείτε ότι τα άτομα της τρίτης ηλικίας πρέπει να ζουν σε οίκους ευγηρίας;
105 απαντήσεις

Εικόνα 25

Η μακροχρόνια γηριατρική νοσηλευτική φροντίδα πρέπει να αντικατοπτρίζει τις ανάγκες και τις προτιμήσεις των ηλικιωμένων κατοίκων και των οικογενειών τους στο προκειμένου να προωθηθεί η ποιότητα της περίθαλψης (Ryden et al., 2000), όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο. Στην προκυμμένη έρευνα (Εικόνα 25), οι ερωτηθέντες κατά συντριπτική πλειοψηφία, θεώρησαν ότι δεν πρέπει να ζουν οι ηλικιωμένοι σε οίκους ευγηρίας. Φυσικά και αυτό το αποτέλεσμα ήταν αναμενόμενο, καθώς, γενικότερα η ελληνική οικογένεια, μόνο όταν υπάρχει απόλυτη ανάγκη καταφεύγει σε μία τέτοια λύση. Είναι γνωστό ότι στην Ελλάδα και φυσικά στην περιφέρεια, διακρίνεται έντονα η κυριαρχία των άτυπων δικτύων κοινωνικής φροντίδας (οικογένεια, γειτονιά). Το γεγονός αυτό συνδέεται με ζητήματα που αφορούν στην διατήρηση των δεσμών των Ελλήνων με την εκτεταμένη οικογένεια και την αντίληψη ότι η φροντίδα των ηλικιωμένων, για παράδειγμα, είναι οικογενειακή υπόθεση, ιδιαίτερα των γυναικών, αλλά και με το έλλειμμα ανάπτυξης αντίστοιχων επίσημων δομών (Σταθόπουλος, 1996).

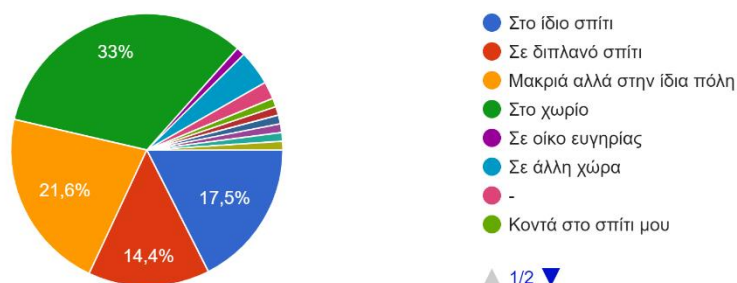
Βρίσκονται εν ζωή οι γονείς των γονιών σας (οι παππούδες-γιαγιάδες σας);
105 απαντήσεις

Εικόνα 26

Την σύγχρονη εποχή, εξαιτίας των αλμάτων που έχει κάνει η ιατρική, δίνεται η δυνατότητα να αυξάνεται και το όριο ηλικίας (Εικόνα 26). Οι περισσότερες έρευνες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η πλειοψηφία των παππούδων ζει κοντά στα παιδιά και στα εγγόνια τους (Silverstein & Marengo, 2001). Αν και στο παρόν ερωτηματολόγιο οι απαντήσεις έχουν δοθεί από τους ερωτηθέντες με ποικίλες εκφράσεις, τέσσερεις είναι οι κύριες κατηγορίες (Εικόνα 27). Αξιοσημείωτο είναι πως το 17,5% απάντησε ότι ζουν στο ίδιο σπίτι. Ο παππούς και γιαγιά που υποφέρουν από προβλήματα υγείας είναι πιο πιθανό να ζήσουν κοντά (Silverstein & Marengo, 2001). Αν και η εγγύτητα συνδέεται με μεγαλύτερη συναισθηματική εγγύτητα και κοινωνική υποστήριξη, αρκετές μελέτες υποδεικνύουν ότι η συναισθηματική εγγύτητα διατηρείται παρά την απόσταση ή σπάνια επαφή (Williams & Guendouzi, 2005).

Πού μένουν οι γονείς των γονιών σας (οι παππούδες-γιαγιάδες σας);
97 απαντήσεις

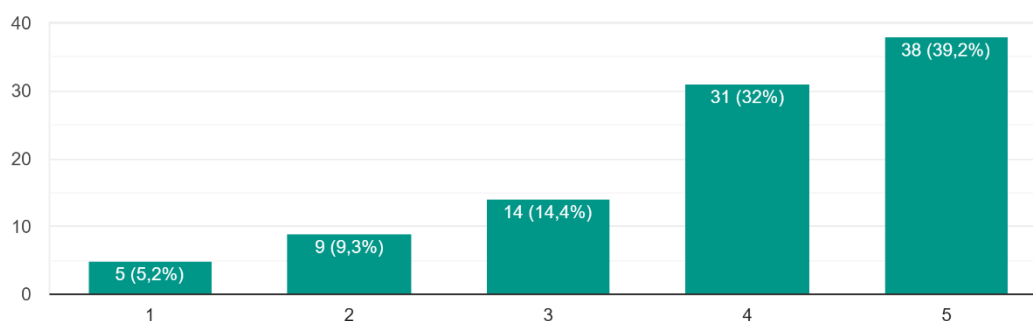

Εικόνα 27

Τα δύο επόμενα διαγράμματα δείχνουν τις σχέσεις των γονιών των ερωτηθέντων με τους παππούδες τους. Η σημασία αυτής της σχέσης είναι τεράστια, γιατί από αυτό εξαρτάται και η μετέπειτα σχέση των παιδιών με τους παππούδες τους. Φαίνεται και από τα δύο διαγράμματα (Εικόνα 28 και 29), ότι οι αλληλεπίδραση των γονιών με τους δικούς τους γονείς είναι αρκετά μεγάλη. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην παρούσα εικόνα και μέχρι τις επόμενες 6 ερωτήσεις (μέχρι την Εικόνα 32), απάντησαν όσοι ερωτηθέντες έχουν ακόμα εν ζωή τους παππούδες τους.

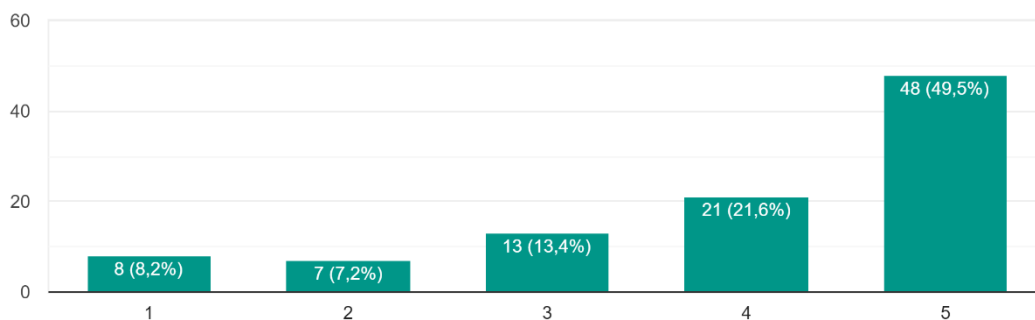
Οι γυναίκες, ιδιαίτερα μητέρες και γιαγιάδες, εδώ και καιρό παρουσιάζονται ως πιο εμπλεκόμενες στις δραστηριότητες διατήρησης την επαφή με συγγενείς, οι οποίες κυμαίνονται από τη διατήρηση της επαφής μεταξύ των γενεών, την παροχή φροντίδας για τους νέους, τους ηλικιωμένους και τους ασθενείς, τη διαμεσολάβηση στην οικογένεια διαφωνίες, στην παράδοση οικογενειακών παραδόσεων και πολιτιστικών γνώσεων (Brown, 2003).

Επισκέπτονται συχνά οι γονείς σας τους γονείς τους (οι παππούδες-γιαγιάδες σας);
97 απαντήσεις

Εικόνα 28

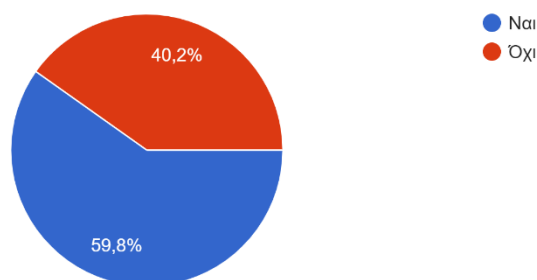
Συμμετέχουν οι γονείς των γονιών σας (οι παππούδες-γιαγιάδες σας) στις οικογενειακές συγκεντρώσεις;
97 απαντήσεις

Εικόνα 29

Μελέτες που καταγράφουν τις αντιλήψεις των παππούδων και των γιαγιάδων για τη σχέση τους με τα εγγόνια τους, γενικά καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι περισσότεροι παππούδες και γιαγιάδες έχουν συναισθηματικά στενή σχέση με εγγόνια τους (Bager, 2001). Αυτό είναι ξεκάθαρο και από το επόμενο διάγραμμα (Εικόνα 30), όπου φαίνεται ότι πολλές φορές οι παππούδες αναλαμβάνουν την φροντίδα των εγγονών τους, ειδικά αν δουλεύουν οι γονείς. Αυτό είναι συχνό φαινόμενο, ειδικά στην ελληνική οικογένεια.

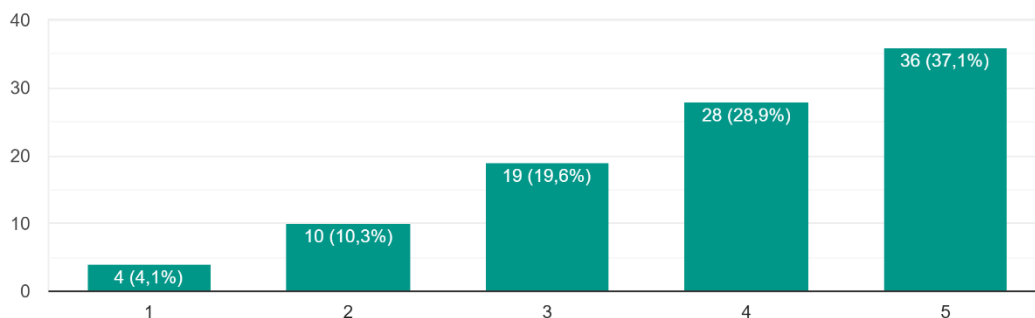
Οι γονείς των γονιών σας (οι παππούδες-γιαγιάδες σας) φροντίζουν ορισμένα μέλη της οικογένειάς σας;
97 απαντήσεις

Εικόνα 30

Συχνότητα επικοινωνίας με τους παππούδες - γιαγιάδες σου.

97 απαντήσεις

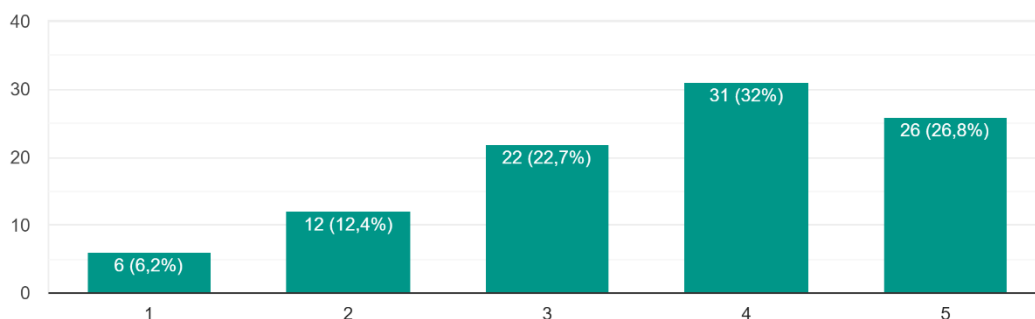

Εικόνα 31

Οι εικόνες παππούδων και γιαγιάδων τόσο στα δημοφιλή μέσα ενημέρωσης, όσο και στην ακαδημαϊκή έρευνα, αλλάζει τις εικόνες των παππούδων και των γιαγιάδων ως εξαρτημένων, ηλικιωμένων και ασθενών σε εικόνες υγιών, ενεργών παππούδων (Sheehan et al., 2008). Όποια και αν είναι η φύση της σχέσης, η παρατεταμένη περίοδος κατά την ενηλικίωση όταν οι παππούδες και τα εγγόνια είναι ενήλικες, οι ρόλοι μπορεί να αντιπροσωπεύουν ένα νέο «στάδιο» του οικογενειακού κύκλου ζωής, επιτρέποντας σε παππούδες και εγγόνια να συσχετιστούν μεταξύ τους με έναν νέο τρόπο. Αυτό δείχνουν και οι παραπάνω απαντήσεις (Εικόνα 31). Το 4,1% που απάντησε καθόλου αφορούσε τους παππούδες που δεν βρίσκονται εν ζωή, ενώ το 10,3 αφορούσε τους παππούδες που βρίσκονται μακριά από το εγγόνια τους.

Πόσο συχνά έρχεσαι σε επαφή με τους παππούδες - γιαγιάδες σου;

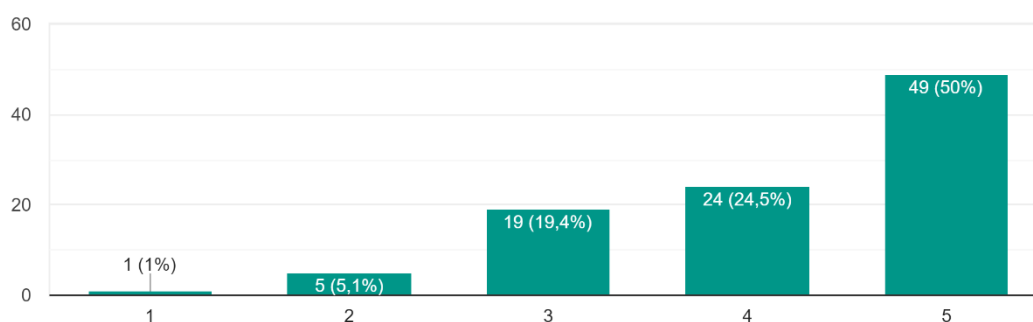
97 απαντήσεις

Εικόνα 32

Κατά συνέπεια, όπως φαίνεται και στην Εικόνα 32, η σύνδεση μεταξύ εγγύτητας και η συχνότητα των επαφών τόσο για τους παππούδες όσο και για τα εγγόνια, είναι πολύπλοκη και μεσολαβείται από διάφορους παράγοντες, όπως η κοινωνική τάξη, το φύλο και η εθνικότητα (Sheehan & Petrovic, 2008). Γενικά, το έργο που σχετίζεται με αυτό το αναδυόμενο στάδιο είναι για τους παππούδες και τις γιαγιάδες και τα εγγόνια ώστε να δημιουργήσουν μια νέα άμεση σχέση που να βασίζεται στον αμοιβαίο σεβασμό, την ώριμη επικοινωνία και την οικειότητα.

Θα ήθελες να έρχεσαι πιο συχνά σε επαφή, επικοινωνία με τους παππούδες - γιαγιάδες σου;
98 απαντήσεις

Εικόνα 33

Το μεγαλύτερο προσδόκιμο ζωής καθιστά δυνατή την προσέγγιση των παππούδων και των εγγονών για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Έτσι οι παππούδες είναι παρόντες για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα κατά μέσο όρο (Gauthier, 2002). Αυτό πολλές φορές αυθαίρετα σημαίνει ότι στο μυαλό των νεότερων είναι σαν δεδομένο ότι θα βρίσκονται στις ζωές τους και δεν περνούν αρκετό χρόνο μαζί τους. Όπως δείχνει και το παραπάνω διάγραμμα (Εικόνα 33), πάνω από τους μισούς ερωτηθέντες απάντησαν ότι θα ήθελαν να περνούν περισσότερο χρόνο με τους παππούδες τους. Η συγκεκριμένη ερώτηση βέβαια κρύβει και μία βαθιά επιθυμία σε όσους απάντησαν ενώ δεν βρίσκονται εν ζωή οι παππούδες τους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όταν μια κοινωνία είναι δομημένη για να ενθαρρύνει τον διαχωρισμό, το status quo μπορεί να φαίνεται φυσικό στους περισσότερους από αυτούς που εμπλέκονται. Δεν αποκλείεται το αποτέλεσμα μίας έρευνας να δείξει ότι η πλειοψηφία των παιδιών δεν θέλει να είναι γύρω από τους ηλικιωμένους περισσότερο από ό, τι είναι ήδη και ότι η πλειονότητα των ηλικιωμένων δεν επιθυμεί μεγαλύτερη επαφή με τα παιδιά. Αυτό το εύρημα δεν θα δικαιολογούσε περισσότερο τη συνέχιση του ηλικιακού διαχωρισμού από μια έρευνα για τις στάσεις των νότιων λευκών το 1950, θα δικαιολογούσε τη συνέχιση του φυλετικού διαχωρισμού. Είναι πολύ σημαντικό οι κοινωνικοί επιστήμονες να γνωστοποιήσουν τον τρόπο με τον οποίο εξηγούν πώς οι κοινωνικές δυνάμεις παράγουν διαχωρισμό ηλικιών και την αξιολόγηση του κόστους και των οφελών της διατήρησης του status quo. Θα μπορούσαν να προταθούν τρόποι αναδιάρθρωσης της κοινωνίας για την ένταξη μεγαλύτερου ηλικιακού ορίου σ' αυτήν. Υπάρχουν ήδη σαφείς ενδείξεις ότι η αυξανόμενη ηλικιακή ένταξη ηλικιωμένων και νεότερων, θα είχε σημαντικά οφέλη στην κοινωνία. Τα παιδιά θα λάβουν μεγαλύτερη φροντίδα και επίβλεψη από ώριμους ενήλικες. Περισσότεροι ηλικιωμένοι θα ασχολούνται με κοινωνικά σημαντικές δραστηριότητες και οι νέοι θα είναι ένας σημαντικός πόρος, που βοηθά στην κάλυψη των αναγκών ενός γηράσκοντος πληθυσμού (Uhlenberg, 2000).

Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων είχε ουδέτερα στερεότυπα προς τη γήρανση, ακολουθούμενα από θετικές αντιλήψεις. Δεν εντοπίστηκαν τρανταχτές διαφορές μεταξύ φύλων, σχολείων ή τάξεων. Ενώ στις περισσότερες απαντήσεις οι μαθητές είχαν ουδέτερες αντιλήψεις για τη γήρανση (León et al., 2015).

Απαιτείται περισσότερη έρευνα για να κατανοηθεί ο αντίκτυπος της αλλαγής στην οικογενειακή υποστήριξη για τους ηλικιωμένους και στις συνεισφορές που κάνουν οι ηλικιωμένοι στην ευημερία των οικογενειών τους. Εάν αυτό κατανοηθεί καλύτερα, μπορεί να ενημερώσει πολιτικές που έχουν σχεδιαστεί για να ενισχύσουν την ικανότητα των ηλικιωμένων και των οικογενειών τους να αλληλοϋποστηρίζονται. Αυτό ισχύει και για την υποστήριξη μέσω της κοινότητας, όπου η καλύτερη κατανόηση της συμμετοχής των ηλικιωμένων στην κοινοτική ζωή είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη αποτελεσματικής βοήθειας. Στα περισσότερα μέρη του αναπτυσσόμενου κόσμου, το «ανεπίσημο σύστημα για την ασφάλεια του εισοδήματος - χωρίς

κυβερνητική και μικρή συμμετοχή στην αγορά - είναι το στήριγμα» για τη μεγάλη πλειοψηφία των ηλικιωμένων. Το κεφάλαιο εξετάζει τέσσερις βασικές πτυχές της ζωής των ηλικιωμένων: ασφάλεια εισοδήματος, υπηρεσίες υγείας, οικογενειακή υποστήριξη και συμμετοχή της κοινότητας. Απεικονίζει τρόπους με τους οποίους οι πάροχοι υπηρεσιών, οι οικογένειες και οι κοινότητες μπορούν να έχουν τη δυνατότητα να βελτιώσουν τη ζωή των ηλικιωμένων (Gorman, 2017).

Χρονολογικό Διάγραμμα

	ΑΠΡ	ΜΑΗΣ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ
Βιβλιογραφική ανασκόπηση	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Επιλογή δείγματος			✓			
Διαμόρφωση ενημερωτικού εντύπου			✓			
Διαμόρφωση ερωτηματολογίου			✓	✓		
Συλλογή δεδομένων				✓	✓	
Συγγραφή ερευνητικής πρότασης					✓	✓

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Herbert M. (1999), Ψυχολογικά προβλήματα εφηβικής ηλικίας, Εφαρμοσμένη Ψυχολογία 3, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.

Κούρος, Ι. (1993). Ψυχολογικά θέματα παιδιών και εφήβων, εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.

Reich, G. (2019). Η Αίσθηση της Οικογένειας - Αναπτυξιακές Γραμμές και Προβλήματα. *Πρακτική Παιδικής Ψυχολογίας και Παιδικής Ψυχιατρικής*, 68 (5), 359-37

Σταθόπουλος, Π. (1999). Κοινωνική Πρόνοια, μια γενική θεώρηση. *Εκ. 2η., Αθήνα: Ελλην.6.*

Διατριβές:

Λαμπρινού,Α.(2005). Αξιολόγηση της νοσηλευτικής εκπαίδευσης Ελλάδας και Κύπρου ως προς τη φροντίδα υγείας των ηλικιωμένων (διδακτορική διατριβή). Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Αθήνα.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Albert, G., Lotan, T., Weiss, P., & Shiftan, Y. (2018). The challenge of safe driving among elderly drivers. *Healthcare technology letters*, 5(1), 45-48.

Amarya, S., Singh, K., & Sabharwal, M. (2018). Ageing process and physiological changes. In *Gerontology*. IntechOpen.

Brennan, D. (2013). Grandparents raising grandchildren: Towards recognition, respect and reward.

Besdine, R. W., & Wu, D. (2008). Aging of the human nervous system: what do we know?. *Medicine and Health Rhode Island*, 91(5), 129.

- Block, C. E. (2000). Dyadic and gender differences in perceptions of the grandparent-grandchild relationship. *The International Journal of Aging and Human Development*, 51(2), 85-104.
- Boyce, J. M., & Shone, G. R. (2006). Effects of ageing on smell and taste. *Postgraduate medical journal*, 82(966), 239-241.
- Brown, L. H. (2003). Intergenerational influences on perceptions of current relationships with grandparents. *Journal of intergenerational relationships*, 1(1), 95-112.
- Brown, L. H., & DeRycke, S. B. (2010). The kinkeeping connection: Continuity, crisis and consensus. *Journal of Intergenerational Relationships*, 8(4), 338-353.
- Butler, R. N. (1969). Age-ism: Another form of bigotry. *The gerontologist*, 9(4_Part_1), 243-246.
- Castelli, L., Zecchini, A., Deamicis, L., & Sherman, S. J. (2005). The impact of implicit prejudice about the elderly on the reaction to stereotype confirmation and disconfirmation. *Current Psychology*, 24(2), 134-146.
- Cherry, K.E., & Palmore, E. (2008). Relating to Older People Evaluation (ROPE): A measure of self-reported ageism. *Educational Gerontology*, 34, 849–861.
- Chonody J, Teater B. (2015). *Stereotypes and Attitudes Toward Older People Among Children Transitioning From Middle Childhood Into Adolescence*: Time Matters, 3-4.
- Coudin, G., & Alexopoulos, T. (2010). ‘Help me! I’m old!’ How negative aging stereotypes create dependency among older adults. *Aging & mental health*, 14(5), 516-523.
- Coutaz, M. (2014). Too old, too expensive? The impact of health costs on senior citizens in Switzerland. *European Geriatric Medicine*, 5(1), 39-42.
- Cuddy, A.J.C., & Fiske, S.T. (2002). Doddering but dear: Process, content, and function in stereotyping of older persons. In T.D. Nelson (Ed.) *Ageism: Stereotyping of older persons*. In Downloaded by [College of Staten Island] at 06:02 16 March 2016 Accepted Manuscript 23

Stereotyping and prejudice against older persons (pp. 3-26). Cambridge: The MIT Press.

Dahan-Oliel, N., Gelinas, I., & Mazer, B. (2008). Social participation in the elderly: What does the literature tell us?. *Critical Reviews™ in Physical and Rehabilitation Medicine*, 20(2).

Dovidio, J. F., & Gaertner, S. L. (2010). Intergroup bias.

Dubas, J. S. (2001). How gender moderates the grandparent-grandchild relationship: A comparison of kin-keeper and kin-selector theories. *Journal of Family issues*, 22(4), 478-492.

Edwards, K., & Wetzler, J. (1998). Too young to be old: The roles of self-threat and psychological distancing in social categorization of the elderly. *Journal of Language & Social Psychology*, 12(3), 207-223.

Edwards, H. (2010). Oxford Dictionaries Online. *Refer*, 26(2), A20.

Ellis, S. R., & Morrison, T. G. (2005). Stereotypes of ageing: Messages promoted by age-specific paper birthday cards available in Canada. *The International Journal of Aging and Human Development*, 61(1), 57-73.

Eveland, W. P. (1993). *Political participation of the elderly: The influence of community structure* (Master's thesis, University of Delaware).

Gaines, A. D. (2010, May). Anosmia and hyposmia. In *Allergy & Asthma Proceedings* (Vol. 31, No. 3).

Gauthier, A. (2002). The role of grandparents. *Current Sociology*, 50(2), 295-307.

Gorman, M. (2017). Development and the rights of older people In The ageing and development report.

Gray, M., Misson, S., & Hayes, A. (2005). Young children and their grandparents. *Family Matters*, (72), 10-17.

Greenberg, J., Schimel, J., & Martens, A. (2002). Ageism: Denying the face of the future.

- Greve, K. W., Bianchini, K. J., Mathias, C. W., Houston, R. J., & Crouch, J. A. (2003). Detecting malingered performance on the Wechsler Adult Intelligence Scale Validation of Mittenberg's approach in traumatic brain injury. *Archives of Clinical Neuropsychology*, 18(3), 245-260.
- Gott, M., Hinchliff, S., & Galena, E. (2004). General practitioner attitudes to discussing sexual health issues with older people. *Social science & medicine*, 58(11), 2093-2103.
- Guillemard, A. M. (2005). The advent of a flexible life course and the reconfigurations of welfare. *The changing face of welfare: consequences and outcomes from a citizenship perspective. Bristol: Policy Press Scholarship Online*, 55-73.
- Harada, Caroline N., Marissa C. Natelson Love, and Kristen L. Triebel. "Normal cognitive aging." *Clinics in geriatric medicine* 29, no. 4 (2013): 737-752.
- Harwood, J. (2007). *Understanding Communication and Aging*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Hui, T. J. (2021). 21 Fun Activities for the Elderly in Singapore.
- Imoscopi, A., Inelmen, E. M., Sergi, G., Miotto, F., & Manzato, E. (2012). Taste loss in the elderly: epidemiology, causes and consequences. *Aging clinical and experimental research*, 24(6), 570-579.
- Jones, M. (2002). *Social psychology of prejudice*. Upper Saddle, NJ: Prentice Hall.
- Jones, G. (2005). The thinking and behaviour of young adults (aged 16-25). *Literature Review for the Social Exclusion Unit. Septiembre de 2005*.
- Kaffashi, M., & GHORABI, T. F. (2011). The Effect of Social and Cultural Factors on Generation Gap.
- Khullar, S., & Babbar, R. (2011). Presbycusis and auditory brainstem responses: a review. *Asian Pacific Journal of Tropical Disease*, 1(2), 150-157.
- Kirkwood, T. B. (2005). Understanding the odd science of aging. *Cell*, 120(4), 437-447.

Kogan, N. (1961). Attitudes Toward Old People In An Older Sample *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 62(3), 616-622.

Leiknes, I., Lien, U. T., & Severinsson, E. (2015). The relationship between caregiver burden, demographic variables, and the clinical characteristics of patients with Parkinson's disease—a systematic review of studies using various caregiver burden instruments.

León, S., Correa-Beltrán, G., & Giacaman, R. A. (2015). Negative ageing stereotypes in students and faculty members from three health science schools. *Gerodontology*, 32(2), 141-148.

Levy, B. (1996). Improving memory in old age through implicit self-stereotyping. *Journal of personality and social psychology*, 71(6), 1092.

Levy, B. R., & Banaji, M. R. (2002). Implicit ageism. *Ageism: Stereotyping and prejudice against older persons, 2004*, 49-75.

McKhann, G. M., Knopman, D. S., Chertkow, H., Hyman, B. T., Jack Jr, C. R., Kawas, C. H., ... & Phelps, C. H. (2011). The diagnosis of dementia due to Alzheimer's disease: recommendations from the National Institute on Aging-Alzheimer's Association workgroups on diagnostic guidelines for Alzheimer's disease. *Alzheimer's & dementia*, 7(3), 263-269.

McLeod, S., (2017). Stereotypes. Retrieved from <https://www.simplypsychology.org/katz-braly.html>

Mégret, F. (2011). The human rights of older persons: a growing challenge. *Human Rights Law Review*, 11(1), 37-66.

Meisner, B. A. (2012). A meta-analysis of positive and negative age stereotype priming effects on behavior among older adults. *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 67(1), 13-17.

Nelson, T. D. (2005). Ageism: Prejudice against our feared future self. *Journal of social issues*, 61(2), 207-221.

- Nelson, T. D. (2011). Ageism: The strange case of prejudice against the older you. In *Disability and aging discrimination* (pp. 37-47). Springer, New York, NY.
- Nelson, T.D. (2011). Ageism: The strange case of prejudice against the older you. In R.L.
- Oeppen, J., & Vaupel, J. W. (2002). Broken limits to life expectancy.
- Pecchioni, L. L., & Croghan, J. M. (2002). Young adults' stereotypes of older adults with their grandparents as the targets. *Journal of Communication*, 52(4), 715-730.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon and schuster.
- Roberto, K. A., Allen, K. R., & Blieszner, R. (2001). Grandfathers' perceptions and expectations of relationships with their adult grandchildren. *Journal of Family Issues*, 22(4), 407-426.
- Salvi, S. M., Akhtar, S., & Currie, Z. (2006). Ageing changes in the eye. *Postgraduate medical journal*, 82(971), 581-587.
- Sheehan, N. W., & Petrovic, K. (2008). Grandparents and their adult grandchildren: Recurring themes from the literature. *Marriage & Family Review*, 44(1), 99-124.
- Silverstein, M., & Marenco, A. (2001). How Americans enact the grandparent role across the family life course. *Journal of Family Issues*, 22(4), 493-522.
- Snyder, M., & Miene, P. K. (1994). Stereotyping of the elderly: A functional approach. *British Journal of Social Psychology*, 33(1), 63-82.
- Solomon, S., Greenberg, J., & Pyszczynski, T. (1991). A terror management theory of social behavior: The psychological functions of self-esteem and world-views. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 24, pp. 91–159). New York: Academic Press.
- Tabert, M. H., Albert, S. M., Borukhova-Milov, L., Camacho, Y., Pelton, G., Liu, X., ... & Devanand, D. P. (2002). Functional deficits in patients with mild cognitive impairment: prediction of AD. *Neurology*, 58(5), 758-764.

Tang, K. L., & Lee, J. J. (2006). Global social justice for older people: The case for an international convention on the rights of older people. *British Journal of Social Work*, 36(7), 1135-1150.

Tocqueville, Alexis de. 1945. *Democracy in America*, vol. 2. Translated by Henry Reeve. New York: Alfred A. Knopf. Originally published in 1840.

Uhlenberg P. (2000) *The Gerontologist*, Volume 40, Issue 3, 1 June 2000, Pages 276–279.

Vandeputte, D. D., Kemper, S., Hummert, M. L., Kemtes, K. A., Shaner, J., & Segrin, C. (1999). Social skills of older people: Conversations in same-and mixed-age dyads. *Discourse Processes*, 27(1), 55-76.

Verba, S., & Nie, N. (1972). *Participation in America: Political Democracy and Social Equality* Harper & Row New York.

Vonk, R., & Ashmore, R. D. (2003). Thinking about gender types: Cognitive organization of female and male types. *British Journal of Social Psychology*, 42(2), 257-280.

Westendorp, R. G., & Kirkwood, T. B. (2007). The biology of ageing. *Ageing in society*, 15-37.

WHO, Ageing and life- course (2015).

WHO, Ageing and life- course (2018).

Williams, A., & Guendouzi, J. (2005). Constructing family relationships: Intimacy, harmony and social value in accounts of sheltered retirement community residents. *Journal of Aging Studies*, 19(4), 453-470.

Wilson, G. (1993). Money and independence in old age.

World Health Organization. *Global status report on alcohol and health 2018*. World Health Organization, 2019.

